Колхозчулар болгаш совхозтар ажылдакчылары! Тараажының ат-алдарын үнелеңер! Көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларының улам ыңай көдүрлүүшкүнү дээш чүткүлдүг демисежиңер! Бүгү колхозтарның болгаш совхозтарның орулгалыг ажылдаарын чедип алыңар, хожудап турар ажыл-агыйларны мурнакчыларның деңнелинге чедир көдүрүңер!

СЭКП ТК-ның Кыйгырыгларындан.

БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

1925 чылда үндезилеттингеи

1963 ч. ОКТЯБРЬ 24 ЧЕТВЕРГ № 253 (5657).

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

Өртээ 2 көп.

Көдээниң ажыл-ишчилериниң октябрь мурнундагы чарыжы

«Правданың» октябрь 23-теги мирнцки үүлү.

Бүгү совет улус-биле кады көдээнин ажыл-ишчилери Улуг Октябрьның 46 чыл оюн төлептии-биле уткуурунга белеткенип турар. Хмельницкиниң колхозчуларының болгаш совхозтар ажылдакчыларының үлегери-биле ажыл-агый бүрүзүнүң экономиказын быжыглаары, мал болгаш чер ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир дээш, бүгү-ле бар аргаларны болгаш курлавырларны улам экизи-биле ажыглаары дээш чарыш бүгү чуртта калбарган.

Октябрь мурнунун бо хүннеринде СЭКП-нин Төп Комитеди көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилерин мынчаар кыйгырып турар:

— Колхозчулар болгаш совхозтар ажылдакчылары! Тараажының ат-алдарын үнелеңер! Көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларының улам ыңай көдүрлүүшкүнү дээш чүткүлдүг демисежиңер! Бүгү колхозтарның болгаш совхозтарның орулгалыг ажылдаарын чедип алыңар, хожудап турар ажыл-агыйларны мурнакчыларның деңнелинге чедир көдүрүңер!

Химизацияның болгаш суггарылгалыг чер ажылын улам ыңай хөгжүдериниң күсели-биле тараның низ-ти чыылдазын шиитпирлиг көвүдедир талазы-биле партияның боттандырып турары улуг хемчеглерни бүгү совет кижилер изин-биле чүүлдүгүнүп көрүп турар болгаш олар көдээ ажыл-агыйның миллион-миллион ажылдакчыларын күш-ажылчы алдарлыг ажыл-хөрөктерже сорук киирип турар. Көдээ ажыл-агыйның ажылдакчылары болза тараның, эштин, сүттү болгаш өске-даа продуктуларны күрүнеге дужаар болгаш садар талазы-биле чүрттүн мурнунга алган хүлээлгелерин алдарлыы-биле күүседирин ораалдажып турарлар.

Россия Федерациязының мурнуу чүгүнде эң тараалаң чер болур — Ставрополь крайның ажылчы чоннары күш-ажылчы маадырлыг чоруктун үлегерин көргүскеннер. Чоокта чаа Төрөөн чүрттунга, партияга, бүгү совет улуска боттарының улуг тиилелгезин олар рапорттаан, чүл дээрге колхозтар болгаш совхозтар болза, элеваторларга болгаш тараа хүлээп алыр черлерге 170 миллион пуд тараның урганнар. Край бодунун бүгү төөгүзүнде ынча тараның берип көрбээн!

Агаар-бойдус талазы-биле дужүткке таарымча чок болуп турар бо чылын күрүнеге тараа садар талазы-биле хүлээлгелерин күүседири дээш демиселге хөй-хөй республикаларның, крайларның болгаш областарның колхозчулары база совхозтар ажылчыннары чүткүлдүүн, кызымаан болгаш ёзулуг-ла эрес-маадырлыг чоруун көргүскен. Мурнакчы колхозтарның, совхозтарның, бүдүрүлге эргелелериниң ажыл-ишчилери болза, чүрттүн тараа курлавырын улам көвүдериниң хөрөөнге Төрөөн чүрттүнүн мурнунга бодунун хүлээлгезин медерелдин-биле билириниң бедик чижээн көргүспүшаан, тараа культураларын бүдүрер талазы-биле онаалгаларын дыка дужар күүседилээн.

Октябрьның үшкү он хонуунун эгезинге чедир Россия Федерациязынга күрүнеге тараа садарының планнарын 35 областар, крайлар болгаш автономнуг республикалар күүседкен. Украинада—13 областар күүседкен. Барын Казахстанның ажыл-агыйлары Төрөөн чүрттүн шыгжамырынче хөй тараның киирген.

Чарышка эки чижекти Грузияның шайжылары көргүскен. Бо чылын олар көстүп көрбээн хөй дужүттү—182,8 мүн тонна шай бүрүзүн чыгган, күрүнеге дужааганнар. Грузин чер ажылдакчыларының чеди чылдың ужунда күүседир деп көрдүнген деннели ам аштынган! Узбекистанның хөвеңчилери база боттарының берген сөстерин алдарлыы-биле тудуп турар. Олар белеткел черлеринге 2 миллион 643 мүн тонна хөвеннин шагда-ла бергеннер, ынчаарга план болза 3,5 миллион тонна болгай. Киргизияның ажыл-агыйлары чиг хөвеннин дужаалгазын бедик темп-биле чорудуп турар. Совет көдээнин мурнакчыларының алдарлыг ажыл-хөрөктеринге бистин улузувус чоргаарланыр. Оларны партия мынча деп чалбыыштыы-биле кыйгырып турар:

— Чер болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрер база күрүнеге садар талазы-биле планнарны болгаш социалистиг хүлээлгелерни чедиишкинниг күүседкен көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилеринге алдар болгаш мактал!

Колхозтарны болгаш совхозтарны удуртур талазы-биле көдээде тургускулаан органнарның улуг организаччы ролю алдынган хүлээлгелерин күүседири дээш демиселге илерээн. Бүдүрүлге эргелелериниң болгаш парткомнарның хөй нуруузу боттарының курлавырларын улам долу ажыглаар талазы-биле көдээниң ажыл-ишчилеринге хүн бүрүүн дузаламчызын көргүзүп турарлар. Өөн түннелинде черни ажыглаары көскүзү-биле экижээн, чер ажылының культуразы бедээн, эртемнин бүгү чедиишкиннерин болгаш мурнакчыларның дужүлгазын улам калбаа-биле ажыглап турар апарган.

Көдээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрерин көвүдедир дээш демиселге бистин болдунар аргаларывыс кайы хире улуг болуп турарын эң дээре колхозтарның болгаш совхозтарның недиишкиннери көргүзүп турар. Ынчалза-даа ол болдунар аргаларны чамдык черлерде мергежилдиг ажыглавайн турарын хүлээп көөр херек. Элээн хөй районнарга ажаап алышкыны бо чылын безин саададып, дужүттүн чидириин болдуруп турар. Октябрьның 20-ге чедир чүрттүн колхозтарынга болгаш совхозтарынга кукурузаның тараазын, чигир свёклазын, тарымал тоорукту, ногааларны ажаап алыры доозулбаан.

Бо чылдың байалдарында тараны болгаш өске-даа продуктуларны кончуг хумагалаары, камналгалыг чарыгдаары онза чугула. Тараа — улустун байлаа-дыр. Тараны самчыгдаар чоруктар-биле улустун байлаан үнелевес, алыр-чиирин бодаар, чиижең садыг кылыр ыңдыг кижилер-биле шиитпирлиг демиселди хүн бүрү чорудар херек. Белеткеттинген тараны, кукурузаны, чигир свёклазын, картофельди болгаш ногааларны кадагалаарынга болгаш сөөртүп дужыглаарынга үлегердиг корум-чурумну тургузар херек. Донецкиниң, Черниговскиниң болгаш Украинаның өске-даа областарының, Соңгу Кавказтың элээн каш районнарының чамдык станция чанында шөлдеринде, хүлээп алышкын пунктуларында болгаш элеваторларында кукуруза мочактары, чигир свёклазы, ногаалар ажык дээр адаанда оваалаңдыр төктү берген чылар чорук-биле эптежип болбас.

Бо хүннерде чер ажылдыглар келир чылдың дужүдүнүн дугайында улуг сагыш салышкынын илередип турарлар. Колхозтар болгаш совхозтар тарылга шөлдериниң структуразын сайзыраңгайжытпышаан, күзүн чажар тараалардың шөлдерин дыка калбарткан. Эки чемишчиткен дыка делгем шөлдерде кызыл-тастың, арбайның, көк-тараның чаагай дужүт бөөр сорттарын чаштырган. Чүрттүн хөй-хөй районнарының шөлдериндe тараалар аажок ногаараты үнүп келген. Мурнакчы ажыл-агыйларның тараажылары минералдыг чемишчидилгелер-биле тараалардың күскү чемгерилгезин эгелээн. Мун-мун чер ажылдыглар партиялың Төп Комитединиң мынча даан октябрь Кыйгырыынга практиктиг ажыл-хөрөктери-биле харыылап турарлар:

— Көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилери! Тараны бүдүрерин көвүдедири—колхозтарның болгаш совхозтарның эң-не чугула орулгазы! Тараа болгаш тараа-бобы культураларының дүжүттүүн бедидери дээш демисежиңер!

Көдээ ажыл-агыйны көдүрериниң үндезиннериниң үндезини болур минералдыг чемишчидилгелер бүдүрерин калбартырының талазы-биле улуг хемчеглерни Коммунистиг партия төлевилеп турар. Суггарылга тудуушкунун калбак хемчээлдер-биле чорудуп турар. Ол бүгү чүүлдер чыл бүрүде тараалардың чаагай, магадылаттынган дужүдүн алырының аргазын бөөр. Эш Н. С. Хрущевтун саналарын чугаалажып көрбүшаан, Россия Федерациязының, Украинаның, Ортаакы Азияның болгаш Закавказьениң республикаларының тараажылары суггаттыг черниң гектар бүрүзүн эң дээре ажыглаарының талазы-биле практиктиг хемчеглерни ажылдап кылып, боттандырып турарлар. Суггаттыг черниң гектар бүрүзүнден чылда чүс центнер тараана алыры дээш чарышты эгелээн узбек комсомолчуларның эгелекчи чоруун бүгү хемчег-биле деткизе чогуур.

— Көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилери! Суггаттыг черлерни бүгү хемчег-биле калбартыңар, тараа болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа продуктуларын бүдүрерин көвүдедиринге суггаттыг черлериң байлак болдунар аргаларын эң дээре ажыглаңар!

— Көдээ ажыл-агыйның ажылдакчылары! Тараа, техниктиг болгаш мал чеми культураларның дүжүдүн бедидеринге ук черниң болгаш минералдыг чемишчидилгелерни эң-не үре-түннелдиг ажыглаарын чедип алыңар!

Улуг Октябрьның байырлалынга белеткенмишаан, колхозчулар болгаш совхозтар ажылчыннары келир чылдың чедиишкиннери элээн чергези-биле оон хамааржыр соңгаарладып болбас бүгү ажыл-хөрөктерни экизи-биле, ажыл-агыйжы ёзу-биле доозарынче үткүп турар. Ажыл-агый бүрүзү чазын чажар бүгү культураларның үрезиннерин бүрүүн-биле уруп, чажарынга белен кылдыр ам-на белеткеп алыр хүлээлгелиг. Ангыс аңдарылгазының хуусаазы доостур чыгап турар. Ынчалза-даа ол, чугула ажылды чамдык черлерде ам-даа күүсетпээн.

СЭКП Төп Комитединиң октябрь Кыйгырыглары көдээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилерин чер болгаш мал ажылын көдүрериниг чаа чедиишкиннер дээш демиселге сорук киирип турар.

СИРИМАВО Р. Д. БАНДАРАНАИКЕ МОСКВАДА

Октябрь 22-де Кремльге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев Цейлоннуң премьер-министри, камгалал болгаш даштыкы херектер министри Сиримаво Р. Д. Бандаранаике-биле найыралчы ёзу-биле чугаалашкан.

Делегейниң чугула элээн айтырыгларының талазы-биле, а ол ышкаш совет-цейлон харылзааларны улам ыңай хөгжүдеринге хамаарышкан айтырыглар талазы-биле санал-оналларының ажыктыг солчулгазы бесеңге чоруп турда болган.

(СЭТА).

* * *

Кремльдиң Улуг ордузунга Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң чазаа, албанның аян-чоруун кылып, Совет Эвилелинде келгён Цейлоннуң премьер-министри, камгалал болгаш даштыкы херектер министри Сиримаво Р. Д. Бандаранаикеге алдар болдурган дүштеки шайлалганы тургүскан.

Дүштеки шайлалгага Цейлоннуң чазаанын баштыны-биле кады Цейлоннуң Совет Эвилелинде элчини Такири Б. Субасингхе кадайы-биле, Цейлоннуң камгалал болгаш даштыкы херектер министерствозунуң доктаамал секретары Н. К. Диас болгаш премьер-министрни үдеп чоруур өскедаа кижилер олурушкан.

Дүштеки шайлалгага совет талаадан Н. С. Хрущев кадайы-биле, Л. И. Брежнев кадайы-биле, А. Н. Косыгин кадайы-биле, Д. С. Полянский кадайы-биле, Б. Н. Пономарев болгаш өскелер-даа олурушкан.

Н. С. Хрущев байыр чедирип, чүве чугаалаан.

Оон дараазында Сиримаво Р. Д. Бандаранаике чүве чугаалаан.

Н. С. Хрущевтун болгаш Сиримаво Р. Д. Бандаранаикениң чугааларын адыш часкаашкыны-биле уткаан.

Дүштеки шайлалга чылыг, найыралчы байдалга эрткен.

(СЭТА).

Мурнакчылар рапорттап тур

Тарааны—Төрөөн чүртка!

СЭКП Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели күрүнеге тараа садарының чыл планын чедиишкинниг күүседкени-биле хөлбаштыр Житомир областың тараажыларынга болгаш бүгү ажылчы чоннарынга байыр чедирген. Областың колхозтары болгаш совхозтары Төрөөн чүрттүн шыгжамырынга 9 миллион 900 мүн пуд тараны урган.

СЭКП ТК-га, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге, эш Н. С. Хрущевка чоруткан рапортунга Житомир областың көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилериниң дыңнатканы болза, күрүнеге пландан ажыр 1 миллион 200 мүн пуд тараны садарын олар хүлээнген. Колхозтар болгаш совхозтар кузун болгаш чазын чажар тараа культураларының үрезиннери-биле боттарын бүрүн хандыртынган, колхозчуларның күш-хүнүнге тараны берип турар.

(СЭТА).

Ыраккы Чөөн-чүктүң балыкчыларының чедиишкини

СЭКП Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели балык тывыының чыл планын болгаш 1963 чылда алган социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде күүседкени-биле Ыраккы Чөөн-чүктүң балык үлетпүрүнүң ажыл-ишчилеринге байыр чедирген. Олар планы ёзугаар 13.150 мүн центнер балыкты болгаш далай продуктуларын тывар тургаш, 13.681 мүн центнер кылдыр күүседкен.

Ыраккы Чөөн-чүктүң балык тывыының бассейнинин ажыл-ишчилери партияның XXII съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга шудургу боттандырбышаан, коммунизмни тургузарының улуг хөрөөнге төлептиг салыышкынны боттарының эрес-маадырлыг күш-ажылы-биле киирип турар дугайын бо кайгамчык тиилелге хөрөчилеп турар деп, байыр чедириишкининде чугаалап турар.

Приморье үлетпүр болгаш Хабаровск крайкомнары, партияның Камчатка, Магадан, Сахалин обкомнары база Главдальвостокрыбпром Ыраккы Чөөн-чүктүң балык үлетпүрүнүң ажыл-ишчилери бүгү 1962 чылдыындан 1591 мүн центнер хөй балыкты болгаш далай продуктуларын тыпканын СЭКП Төп Комитединге, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге, эш Н. С. Хрущевка илеткээн. Эртиен чылдың ол-ла үези-биле деңнээрге консерваны 16,7 миллион лаазаны хөйну бүдүрүп үндүрген.

Ыраккы Чөөн-чүктүң балыкчылары чылдың төнчүзүнге чедир 850 мүн центнер балыкты болгаш далай продуктуларын немей тыварын шиитпирлээн.

(СЭТА).

ТӨЛЕПТИГ УТКУУР ДЭЭШ

Молдав ССР-ниң көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери Улуг Октябрьның 46 чыл оюн төлептиг уткуур дээш белеткенип турар. Республиканың бүгү колхозтарында болгаш совхозтарында күрүне мурнунга хүлээлгезин хуусаа бетинде күүседир дээш чарыш калбарган. Төрөөн чүрттүң шыгжамырынга 40 миллион пуд тараны урар.

ЧУРУКТА: кукуруза чүдүрген автомашиналар колонназының тараа хүлээп алыр черже баар орукта чоруп турары.

СЭТА-ның фотохрониказы.

ЧУРТТУҢ ШӨЛДЕРИНДЕН

КУБАНЧЫЛАР СӨЗҮН ЭЗЛЕП ТУРАР

Краснодар крайда ам безин 245 мүн гектар шөлдүн кукуруузазын ажаап алган. Баштайгы 100 мүн га черниң чигир свёклазының дужүдүн ажаап алган.

Ам механизаторлар тавычалай салган ристи чыыр болгаш бастырар талазы-биле ажылдың темпилерин дүргедедип турар. Бо ажыл ам безин 31 мүн гектарга чоруттунган. Рис тарыыр бүгү ажыл-агыйларда ристиң дужүдү эрткен чылдыындан бедик болуп турар.

Боттарының хүлээлгелерин күүсетпишаан, Кубаньның тараажылары 200 миллион пуд тараны дужаар дээн сорулгазын күүседиринге бүүрелдиг чоокшулап кел чоруур. Олар күрүнеге 193,6 миллион пуд тараны дужааган болгаш саткан.

ТУРКМЕНИЯНЫҢ 300 МУҢ ТОННА ХӨВЕҢИ

Туркменистанның колхозтары болгаш совхозтары күрүнеге үш чүс мүн тонна хөвенни саткан.

Октябрь мурнунун күш-ажылчы эзлчээнге киргеш, дыка хөй колхозтар болгаш совхозтар чыл онаалдаларын ноябрь 7-де күүседир дээш демисежип турар. Прикопетдаг оргулаштын, Мургаб, Теджен, Аму-Дарья шынааларның ажыл-агыйлары хөвенни пландан ажыр дужаап турар.

КАРТОФЕЛЬ АЖААП АЛДЫНГАН

Чернигов областың колхозтарында болгаш совхозтарында картофель ажаап алыышкыны доозулган. 119 мүн гектар шөлдүн дужүдүн чыып алган. Дыка хөй ажыл-агыйлар гектар бүрүзүнден 140—150 центнер дужүттү алган, а Чернигов районнуң «Новый шлях» көдээ ажыл-агый артели элезинниг черге га бүрүзүнден барык 200 центнер картофельди өстүрүп алган.

Картофель сөөрткен эшелоннар барык хүн бүрүде Донбассче, Приднепровьеже, Киевче, чүрттүн соңгу чүгүнче чоруп турар. Черниговчулар «ийиги хлебти» күрүнеге дужаарын доозуп турар. Олар ам безин ону барык 300 мүн тоннаны саткан.

ЧОЧАК-ТАРААА ТАРЫЛГАЗЫ

Азербайджанның колхозтарында болгаш совхозтарында чочак-тараның массалыг тарылгазы эгелээн. Чочак-тараа чазын чажып тарыыр культура болуру билдингир, ынчалза-даа республикада ону кыжын база тарып өстүрерин өөренип алган. Эрткен чылдың күзүнүнде дужулга шөлдеринге чочак-тараны баштайгы чүс-чүс гектар черге тараан. Өөн түннелдери күзээни ышкаш болган. Апрельдин төнчүзүнде-ле чамдык будурулге эргелелериниң ажыл-агыйларынга чочак-тараа ажаап алышкыны эгелээн. Мурнакчы колхозтар болгаш совхозтар гектар бүрүзүнден 250—300 центнер болгаш оон хөй ногаан массаны кезип алган. А үрезинге хереглээр кылдыр артырган чочак-тараны га бүрүзүнден 10—11 центнерни алган.

Бо дужулганы ам калбаа-биле нептередип турар. Бо чылдың күзүнде республикага 15 мүн гектардан эвээш эвес чочак-тараны тарыыр деп турар.

(СЭТА).

Республикада аңгыс аңдарылгазының чоруп турары

(Октябрь 20-де)

РАЙОННАР	КҮҮСЕТКЕН ХУУЗУ	РАЙОННАР	КҮҮСЕТКЕН ХУУЗУ
Бин-Хем	68,6	«УТКА 25 чылы»	70,1
Танды	56,3	«Межегей»	63,6
Каа-Хем	54,8	Дужулга станциязы	63,5
Тожу	54,9	«Көк-Тей»	63,3
Танды эргелелиниң түүү	**58,1**	«Сүт-Хөл»	62,9
Улуг-Хем	63,5	«Тиилелге»	61,9
Барыын-Хемчик	51,9	«Улуг-Хая»	53,3
Чөөн-Хемчик	43,6	«Барлык»	51,4
Чөөн-Хемчик эргелелиниң түүү	**54,8**	«Элегес»	49,5
Тес-Хем	26,4	«Чыраа-Бажы»	40,6
Өвүр	26,8	«Тээли»	35,1
Тес-Хем эргелелиниң түүү	**26,5**	«Тес-Хем»	33,6
Оон иштинде совхозтар:		«Тыва»	29,7
«Найырал»	98,4	«Сукпак»	18,0
«Өөк»	92,5		
«Шекпээр»	71,6		

Республикада аңгыс аңдарылгазының планы 55,3 хуу күүсеттинген.

Чүгле чажып алыры арткан

Эки дужүтту өстүрүп алыры келир чылдың тарылгазынга черни баш удур белеткен алырындан хамааржыр деп чүвени «Найырал» совхозтун Терезинде № 1 трактор-хову бригадазының кежигүннери бо чылдың түннелинден эки билгеннер. Эрткен чылын муң га ажыг чер белеткээн, бо чазын 2,5 мүн га черни далашбиле удур аңдарып чашкан. «Далашкан күске сүтке дужер» деп улустун үлегер чугаазында ышкаш, ынчаар далажыр чорук черни кыдыра аңдарарынга, оргалаарынга, чажыдганың шынарын кудуладырынга чедирген.

Бо байдалды өөренип көргеш, бригада аңгыс аңдарылгазынче күштү салып, 3275 га планны октябрь 15-те 3340 га кылдыр күүседкен.

Келир чылдың тарылгазынга өскедаа белеткелдер чоруп турар. Чижээ, күзүн тараа чажары, чер суггарары даан ышкаш хемчеглер Терезин ховузунга кажан-даа болуп көрбээн. Бригадага күскү суггарылга октябрь 13-те эгелээн. Суггарыкчылар баштайгы ийи хүнде 8 га черни суггарган болгаш суггарылга уламчылавышаан. Кызыл-тасты күзүн чажары база эгелээн. Үш «Беларусь» трактор-биле чер доңгуже 200—300 га чедир чаштырар дээш ажылдап турар.

Х. ЫМЫЙ-ООЛ,
бригаданың учётчиги.
Улуг-Хем район.

ПОЛИГРАФЧЫЛАР ҮШКҮ КВАРТАЛДА

Республика типографиязының ажылчыннары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары чеди чыл планының бешки чылының III кварталының планының күүседдезин октябрь 18-те түннеп чугаалашканнар. Бешки чылдың будурулге планын чедиишкинниг күүседир дээш коллектив социалистиг чарышты цехтер болгаш бригадалар арасынга калбарткаш, шудургу ажылдааны-биле III кварталда полиграфистер күш-ажылчы чедиишкинниг болган.

Будурулге квартал планын нийти продукция талазы-биле 128,7 хуу, бараанныг продукцияныын —133 хуу, күш-ажылдың будурукчулуун бедидериниң онаалдазын 118,7 хуу күүседип, хоорайда мурнакчы будурулгелериниң бирээзи болуп турар.

Оон-биле кады сентябрь айда будурулге продукция үндүрериниң планын 134,9 хуу, бараанныг продукцияны 133,8 хуу күүседкен. Сентябрь айның планын цехтер аайы-биле мынчалдыр күүседкилээн: хол-биле өрүүр цех 119,5 хуу, линотип цеги—107,5 хуу, парлаар цех—158,3 хуу, дептерлээр цех—164,4 хуу күүседкилээннер.

Полиграфистер коммунистиг күш-ажылдың коллективи деп бедик атты чедип алыр дээш демисежип турарлар. Оларның иштинден дептерлээр цех (начальниги Ф. В. Федорова) коммунистиг күш-ажылдың цеги деп бедик атты май айда-ла чедип алган болгаш ай, квартал планын үргүлчү ажыр күүседип, чедип алган бедик адынга төлептиг болуп турар.

Коммунистиг күш-ажылдың бедик адын чаалап алыр дээш демисежип турар коллективте амгы бо хүннерде 72 кижи күш-ажылдың шалыпчылары, коллективтиң чоргаарлары болуп турарлар. Оларның иштинден 22 кижи III кварталда коммунистиг күш-ажылдың шалыпчыларының адын чаалап алгаш, оон хереченнел кызыл депторжигежин алганнар.

III кварталдың түннелинде будурулгенин шилчиир вымпелдерин болгаш шилчиир түгүн квартал планын бедик көргүзүглүг күүседкен мурнакчы бригадаларга болгаш типлекчи цехке акша шаңналы-биле кады тывыскылаан. Хол өрүлгезиниң цегинде ном чыскаап, корректуразын эдип турар В. Горбунованың бригадазынга «Тувинская правда» солунунуң линотипистер бригадазы (бригадири Р. Заворотная), парлаар цехте «Пионер» деп машинада М. Сорокина бригадирлээн бригадага, дептерлээр цехте И. Казанцеванын бригадазынга шилчиир вымпелдерни тус-тузунда тывыспышаан. 10—10 рубльдин акша шаңналын бергилээн.

Парлаар цехтин парлакчылары (цех начальниги А. Жаров) кварталдың будурулге планын сан болгаш продукцияның эки шынарының талазы-биле бедик көргүзүглүг болуп, цехтер аразының социалистиг чарыжынын бирги черин ап, ажыл нормазын 149,8 хуу күүседкеп, будурулгениң цехтер аразынга шилчиир Кызыл тугун болгаш чырып турар беш адырны база 30 рубль шаңналды чаалап алган.

Күш-ажылчы чедиишкиннер-биле кады будурулгеде четпестер база бар. Ылаңгыя хол өрүлгезиниң өрүп чыскааган номнарының болгаш янзы-бүрү хемчээлдиг чагыгларның чамдыктарының шынары куду, форма хемчээлдери ден-деска эвес болганындан парлаар цехке кээрге катап деңнеп, материалдарын немээр ийикпе, казыыр ужурга таваржып, саадаашкынны болдура бөөр чоруктар бар. Ол четпестерни чоокку хүннерде чок кылып алырының аргалары ол цехте бар.

Республика типографиязының пайыралдыг коллективи Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 46 чыл оюнун байырлалынга күш-ажылчы белектиг ужуражыр дээш байырлал-мурнунуң социалистиг чарыжын калбарткаш, аңаа тозаргай бедиткен бот-хүлээлгелерни алганнар. Ылаңгыя коллективте комсомолчуларның мурнундан депторлээр цехте механик комсомолчу Юрий Романович Ищенко санал бергеш, бодунуң саналынга чыл планын будун чартык ай бурунгаар ноябрь 15-те күүседир бис деп бедиткен хүлээлгени ап, коллективтиң бүгү кежигүннерин кыйгырган.

Коллективте комсомолчу-аныктарның бедиткен бот-хүлээлгезин будурулгениң ажылчыннары деткип, боттары тодаргай бот-хүлээлгелерни ап, чыл планын ноябрь 15-те күүседириниң курлавырлары болгаш аргалары барын илередип турганнар. Парлаар цехте бригадир М. Сорокина бистин бригадавыс чыл планын ноябрь 15-те 115 хуу күүседир бис деп, хүлээлгени алган. Ол ышкаш линотип цегинде «Шын» солунну өрүп турар бригаданың бригадири Г. Бражникова боду хуузунда чыл планын 130 хуу күүседирин хүлээнмишаан, бригадазыныын 115 хуу күүседирин хүлээнген.

Ол ышкаш парлакчы В. Плотников, өрүкчүлер В. Горбунова, дептерлекчилер Ф. Касинцева, И. Казанцева, М. Баева олар чыл планын ноябрь 15-те 110—115 хуу күүседир бис деп куш-ажылчы чоруун илереткеннер.

Мурнакчы ажылчыннарның байырлалга уткуштур бот-хүлээлгелерин цехтер начальниктери А. Жаров, К. Осипова, Ф. Федорова олар деткип, чыл планын будун чартык ай бурунгаар эрте күүседип болурунуң аргалары болгаш курлавырлары барын илереткеннер.

О. СИРИН-ООЛ.

ОТЧЁТТАР БОЛГАШ СОҢГУЛДАЛАР

Ак-Довурактың коммунистери ажылын түңнеп көргеннер

Ак-Довурактың коммунистериниң отчёт-соңгулдалыг хуралынга парткомнуң ажылынын дугайында илеткелди партком секретары эш В. Г. Коганков кылган. Отчёттуг үениң иштинде парткомнуң бюрозу даг-дүгү комбинаттың тудуг эргелелиниң, Ак-Довурак—Абаза автоорук тудуунуң коллективтериниң ажылчыннарының, инженер-техниктиг ажылдакчыларының болгаш албан-хаакчыларының ортузунга партийжи-организакчы болгаш полит-массалыг ажылдарны эдээн экижидип чорутканын илеткелчи демдеглээн.

Тудуг ажылчыннарының, инженерлериниң, монтажниктериниң болгаш техниктериниң күжениишкиниг ажылдаанының түңнелинде 5000 киловатт күүлүг буг-турбина электростанциязының тудуунуң бирги эдлүзэн октябрьның 10-да доозуп, үлетпүр тогун тудуг объектилеринде база кожазы Барыын-Хемчик районунуң төвү — Кызыл-Мажалык суурда берип эгелей берген. Хемчикти кежилдир демир-бетон көвүүг, дүнхүн иштинде 10 тонна хлеб быжырар завод, 100 олуттуг столовая, аъш-чем магазиннери болгаш чаа эмнелге бажыңы ажыглалда кирген.

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың коллективи (директору эш В. С. Белявский, партия организациязы, секретары эш Г. П. Жуковская) 9 айлар дургузунда Төрээн чуртка 260 ажыг тонна эки шынарлыг даг-дүгүн берген. Комбинаттың, тудуг эргелелиниң, орук тудуунуң болгаш автоажыл-агыйының коллективтери организас талазы-биле өзүп, быжыккан. Бүдүүлгеде коммунистериниң мурнакчы ролю эдээн бедээн.

Ындыг-даа болза, парткомнуң ажыл-чорудулгазында бар четпестерни илеткелчи болгаш хуралга санал берген коммунистер илередип шүүмчүлээннер. Хамыктың мурнуда парткомнуң бюрозу, ооң секретары эш В. Г. Коганков СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга кошкак боттандырып келген. Бүдүүлге айтырыгларынче ханылап кирбээн. Мооң үжүрүнде бүдүүлгени "башкарарының талазы-биле чаа аргалар тудуг объектилеринде барык-ла нептеревээн.

Капитал тудугларга чарыгдаары-биле күрүнениң чөпшээрээн акшахөренгилерин камналга чокка, үүрмек тудугларга чашканнаар чоруктарга удур партком шиитпирлиг демисел чорутпаан. Мооң түңнелинде № 1 үлетпүр участогу (начальниги турган эш Махлиновский), № 2 чуртталга участогу (начальниги эш Константинов) болгаш өске-даа чамдык участоктар шалын төлевирин ажыр чарыгдап, ажылды үрей кылыр чоруктуу болдургаш, тудуг эргелелин хөй түңнүг каражага таварыштырганнар.

Тудуг эргелели (начальнигиниң хүлээлгезин түр күүседип турар эш И. К. Смольянинов) 9 айларның монтаж ажылының планын тудуг талазы-биле 73,1 хуу, субподряттыг организациялар — 68 хуу, үлетпүр тудуун — 66,2 хуу, культура-амыдырал тудугларын—90,7 хуу, чуртталга тудуун 88,5 хуу күүсеткен.

Ак-Довурак — Абаза автоорук тудуунуң № 834 эргелели (начальниги эш Г. В. Шотунов) 9 айларның планын 93,5 хуу, № 89 Мехколонна (начальниги эш Н. И. Букалов) 95,9 хуу күүсеткен. Ол ышкаш Кызыл-Мажалыктың автотранспорт конторазы (начальниги эш Пальцев) 9 айларның планын чүк сөөртүлгезиниң болгаш тонна-километр-даа талазы-биле күүсетпээн.

— Тудуг-монтаж ажылының планының күүсеттинмээнинин, ылаңгыя даг-дүгү арыглаар фабрика тудуунуң бирги эдлүзэн чазактың айыткан хуусаазында доозуп шылаваанының кол чылдагаанын чамдык эштер ажылчыннар күжү чедишпезинге шамнаан турарлар. Ол шын эвес. Ажылчыннар бисте четчир санныг бар. Ужуру чүл дээрге, партком болгаш бүдүүлгениң база бир удуртукчузу, коммунист мен, кижилер-биле ажылды, оларның күш-ажылын шын башкарарын кошкак тургусканывыста — деп, эш И. Смольянинов боттшүүмчүлел өзүзу-биле хуралга миннип чугаалаан.

Арагалаар, хөй-ниитиниң корумчурумун үрээрлерге болгаш прогулщиктерге удур партком четпес хемчег алган. Эрткен чылдың бо үезинбиле деңнээрге, күш-ажылдың бүдүүкчүлүү 35,5 хуу кудулаан. Ажылчыннарның 36,9 хуузу ажылдың доктааткан нормазын күүсетпээннер.

Коммунистиг күш-ажылдыы дээш шимчээшкинге 600 ажыг ажылчыннар киржип турар. Оларның иштинден чүгле 159 ажылчыннарга коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы деп атты тывыскан.

Социалистиг чарыштың түңнелинде ай, квартал аайы-биле үндүрбейн турар. Бир-тээ түңнел үндүрбес болганда, мурнакчылар чогуур үезинде илереттинмес, оларның дуржулгазы нептереттинмейн турары билдингир.

Мурнакчыларны доктаамал илередир көргүзүг болгаш хүндулел самбыраларын тудугжулар байырлалы эрткенинден бээр чаартып кылбаан. Амурнакчы кижилер, бригадалар хүн бүрү көвүдеп, олар Октябрьның социалистиг революциязының 46 чыл оюнуң байырлалынга төлептиг ужуражыр дээш улам-на күжениишкиниг ажылдап турарлар.

ПОЛИТ-МАССАЛЫГ АЖЫЛ

СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар соруулга-биле парткомнуң бюрозу багай эвес хемчеглерни ажылдап кылгаш, бадылаан. Ооң күүседези херек кырында оожум чоруп турарын отчёт-соңгулдалыг хурал демдеглээн.

18 агитколлективтер эрткен соңгулдалардан бээр ажылын ара соксаткан. Билиг нептередир ниитилел номчуп турар лекцияларын бүдүүлгениң мурнунда салдынган соруулгалар-биле кошкак холбаштырып турар. Партия өөредилгезиниң кичээлдери чамдык коллективтерде эгелевээн.

Бо чылын коммунистиг күш-ажыл школазын, кадык камгалал университедин болгаш партия чырыдышкынының кабинедин организастап тургузар дугайында парткомнуң бюрозу доктаал хүлээп алган. Организакчы ажыл-биле быжыглан, күүседикчилерден негевээн төлээде, ол түүлдер күүселде чок, хоозун чугаалажышкыннар-биле кызыгаарлаттының турар.

Көскү агитация ажылында базала өскерлиишкин чок, мурнукузу хевээр. 1964 чылдың солуннар болгаш журналдар чагылдазының планы чүгле 15 хуу чедип турар. Политмассалыг ажыл кошкак дээш партком секретары эш Коганков чамдык партия эге организацияларының секретарьларын болгаш удуртукчу ажылдакчыларны шыңгыы шүүмчүлээни чөптүг болган. Ынчаарга ону хүн бүрү шуут удуртур, негээр болгаш хөй санныг активтериниң күжүн мобилизастап тургаш, чер-черге тодаргай, организакчы ажыл кылыр ужурлуг парткомнуң бюрозу, ооң тус-тус кежигүннери чогум канчаар ажылдап турганын илеткелчи боттшүүмчүлелчи эвес, кыры-биле эренгейлей аарак чугаалаан.

ХӨЙ-НИИТИ ОРГАНИЗАЦИЯЛАРЫ

Партком профэвилел, комсомол, күш-культура болгаш спорт, дружина база өске-даа хөй-ниити организацияларының ажылын четпес удуртуп турар. Коллективтерде профэвилелиниң чер-чер комитеттериниң хөй кезии чүгле кежигүн дадывыры хавырары-биле ажылын кызыгаарлааш, бүдүүлгеде хөй санныг ажылчыннар ортузунга культура-массалыг ажыл чорударынга кичээнгей салбаан. Ылаңгыя социалистиг чарыш, күш-ажылдың камгалалы, коллективтиг керээлериниң күүселдези дээн ышкаш кол соруулгаларын тудуг комитеди (даргазы эш Тупицын) болгаш профэвилелиниң чер-чер комитеттери ыракта четпес боттандырып турар.

«Тыва даг-дүгү» комбинаттың тудуу, Бүгү-эвилелдин онза чугула, шалыпчы комсомолчу тудугларының бирээзинге кирип турар. Ажылчыннарның барык-ла 60 ажыг хуузу — комсомолчу-аныяктар.

Маңаа комсомол организацияларының ажылы эн-не көскү черни эдлээр болгаш ол бедик атты төлепгг кадагалаар ужурлуг. Ынчанмыжежок аныяктарның чамдык кезиктеринде арагалаар, ажыл шагы үзер болгаш хөй-ниитиниң корум-чүрүмүн үрел, хулиганнаар чоруктар бүрүн чайлаттынмаан. ВЛКСМ комитединиң секретары турган эш Чижик бодунга мелиэргенир, арагалаар болгаш өскедаа төлеп чок үүлгедиглер кылгаш, ажылынын дужурткен.

Херээженнер чөвүлелинин, эшхуузунуң судтарының, дружиналарның, культура-чырыдышкын албан черлериниң болгаш суур Совединиң ажылында улуг четпестерни санал берген коммунистер айыткан.

Ак-Довурактын коммунистериниң эн-не харыысалгалыг болгаш хүндулуг соруулгазы болза, ТЭС-тиң тудуунуң ийиги эдлүзэн Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 46 чыл оюнуң байырлалының бүдүүзүнде, даг-дүгү арыглаар фабрика тудуунуң бирги эдлүзэн бо чылдың төпчүзүнде болгаш Ак-Довурак — Абаза автоорук тудуун келир чылын ажыглалга киирери болур. Ол соруулганы амыдыралга боттандырарынче угланган бүгү-ле практиктиг хемчегларни отчёт-соңгулдалыг хуралдың киржикчилери ажылдап кылган болгаш бадылаан.

Т. ТАЛГАНЧИК.
(«Шынның» корр.).

Колхозчулар болгаш совхозтар ажылдакчылары! Ниитиниң мал ажылын бүгү хемчег-биле хөгжүдүңер! Чем-суурну быжыглаңар, мал чемнерин бодамчалыг ажыглаңар! Эът, сүт, саржаг, чуургалар болгаш өске-даа продукция бүдүрерин көвүдедиңер!

(СЭКП ТК-ның Кыйгырыгларындан).

КЫШКА БЕЛЕТКЕЛДЕР

***

Контрольдан илерээни

Каа-Хем районнуң колхозтары мал кыштагладыышкынынга канчаар белеткенгениниң дугайында массалыг хыналдаларны октябрьның ийиги он хонуунда чер болганга чоруткан. Хыналдаларга партия-күрүне контролюнуң район комитединиң кежигүннери, штаттан дашкаар инспекторлары, контролёрлары, комитетке дузалаар бөлүктериниң кежигүннери, Таңдының колхоз-совхоз бүдүүлге эргелелиниң, колхозтарның ажылдакчылары киришкен.

Хыналдаларның түңнелдерин болгаш мал кыштагладыышкынынга белеткелдин чоруп турарының дугайын ажыл-агыйларның тускай эртемниглериниң, бригадирлериниң, колхозчу активчилериниң киржилгези-биле колхозтар баштаар черлериниң хуралдарынга чугаалажып көрген.

Мал кыштагладыышкынынга чамдык колхозтар чүүгээр, а чамдыктары ажаок багай белеткенгени хыналдалардан илерээн.

«Ленинчи орук» болгаш «Октябрь 30 чылы» колхозтарда кышка белеткелдин байдалын маңаа доңчулап айтырга-ла четчир.

«Октябрь 30 чылы» колхоз мал кыштагладыышкынынга эрткен чылдан эдлээн дээре белеткенген. Инектерни баглавайн азырап ажаар чаа кажааның тудуушкуну болгаш эрги кажааларның септелгези доозулган. Чинге-Дагда бир кодан хөй кыштаар кажаа болгаш ында чуртталга бажыңы эки белеткеттинген. Кызыл-Хаваста инек кажаазын белеткээри бүрүү-биле доозулган. Фермаларже болгаш кыштагларже мал чемнери сөөртүрүн чедиишкинниг чорудуп турар.

Ындыг болза-даа бо ажыл-агыйда ыыттавайн баар аргажок четпестер база бар. Чижээ, малчыннар чурттаар дыка хөй бажыңнар септеттинмээн, чугайлаттынмаан, иштики соңгалары чок, печкалары үрелик. № 2 фермада чамдык сараттар кажалаттынмаан, оларны мал үреп чип турар. Колхоз хереглезе чогуур мал чемнинин чүгле үштүн бири хирезин белеткээн хирезинде бүдүн-чартык муң тектар шөлдүн саванын бөлүп ажаап албаан.

«Ленинчи орук» колхозтуң мыйыстыг бода малын алды, шээр малын чеди, хаваннарын үш кезек черге кыштагладырын төлевилээн. Мал кажааларының болгаш чуртталга бажыңнарының септелгезин үш фермада чорудуп турар. И. Е. Купчигин бригадирлээн Шан фермазының коллективи кыштаглаашкынга белеткелче эрте эгелеп киргеш, кажааларның адаан коптарып, оларның бүгү дыдыктарын, тиглерин дуглап, кырып саван-биле шып, мал чемгерер чадагай кажааларны, кормушкаларны болгаш яслилерни немей туткулаан. Фермаже мал чемнерин сөөртүп турар. Малчыннар В. Сенцов, И. Пульчукей, П. Пар-оол олар кыштаглаашкынга эки белеткенгеннер.

Колхозтуң өске фермаларының ажылдакчылары болгаш хойжулары мал кыштагладыышкынынга белеткелче чоокка чедир-ле эгелеп кирбээн турган. Төп сүт-бараан фермазының коллективи кышка онза харыысалга чок белеткенген. «Ёлочка» хевирниң саалда тургузулгазы ажылдавайн турар. Инек кажааларының соңгаларын тургуспаан, соңга шилдээр шил чок, бызаа кажаалары септеттинмейн турар. Молдургалар кадарчызы эш Винокуровтуң кыштаар черинде белеткел оон-даа дора байдалдыг. Ында кажааның ишти аштаттынмаан, часкы хевээр, кажааның крышазында сан чок хөй дыдык черлер бар, ону дуглаар саван чок, мал чемгерер чадагай кажаа болгаш кормушкалар белеткеттинмээн. Мал чемгерер чаңгыс тудум-даа сиген чедиртинмээн.

Хайырлыгда байдал дыка дүвүренчиг. Аңаа 1962 чылда төрүттүнген 210 баш казыралар кыштаар. Ында кажаа чок. Малчыннар чурттаар бажың чедир кылдынмаан, печка чок. Суггат дугайы шиитпирлеттинмээн. Кудук казар бе, азы цистернага сүт сөөртүр бе дээрзи амга чедир билдинмес.

Мал кыштагладыышкынынга белеткелде мыңдыг четпестерни санаар болза колхоз бүрүзүнде бар. Колхозтарның хөй кезии сиген, силос болгаш өске-даа чемнерни эвээшти белеткээн, мал кажааларын болгаш малчыннар чурттаар бажыңнарны оожум септеп турар. Мынчангаш партком болгаш партия-күрүне контролюнуң комитеди мал кыштагладыышкынында четпестерни чайладыр, колхоз, ферма, бригада, малчын бүрүзү кышка ыяк белеткелдиг ужуражырын хандырар талазы-биле хемчегларни ажылдан кылган, оларны боттаныышкынын организастап турар.

Я. САВКИН,
Каа-Хем районда партия-күрүне контроль комитединиң даргазы.

ХЫНАМЧАЛЫГ

ШУЙ. (Телефон-биле). Кандыг-даа ажылдың чедиишкинниг болуру хынамчалыг белеткелден болгаш организастыг удуртулгадан улуг хамааржыр. Барыын-Хемчик районда «Мурнакчы» колхоз мал кыштагладыышкынынга белеткелин организастыг чорудуп турар.

Бо хүннерде бода малдын 60, чаш малдын 40 кажааларындан 90 кажааның септелгези доозулган. Ийи сүт-бараан фермазында кышка белеткел эки чоруп турар. Хой ажылынын Манчуректе болгаш Тар-Үзүүкте чаа бригада төптеринде ниитизибиле чеди муң хойга 4 кажааны, кызыл булуңнарны болгаш чунар бажыңнарны туткан, эдлээн каш чуртталга бажыңнарын ажыглалда киирген. Бригадаларда одар солун көжеринге 17 белеткел кыштагларын базы организастаан.

СЭКП обкомунуң V пленумунуң шиитпирин боттандырбышаан, чурттаганың 24 бажыңнарын крышалаан, кладовкалаан болгаш печказын салган. Малчыннарның 46 өглерин септээн, үш хой бригадаларының төвүнде чаа кудуктарны каскан. Ол ышкаш дөрт кызыл булуңну, 3 чунар бажыңны дерип белеткээн.

Шагның кайы-даа эдлээнде, ылаңгыя кыжын силосту мал көнчүг хөөнүүг чиир. Колхоз бо чылын 1085 тонна силосту салып алган, 90 тонна концентратты болгаш 12 тонна дусту белеткээн. Ниитиниң малынга 556 тонна сиген белеткээр тургаш, херек кырында 677 тоннаны, а ол ышкаш 470 тонна саванны бөлүп сараттаан. Бо хүннерде фермаларже болгаш кыштагларже мал чеми сөөртүү организастыг эгелээн.

БЕЛЕТКЕЛ БАГАЙ

Чөөн-Хемчик районда «Тыва» совхозтуң Хөндергей салбыры мал кыштагладыышкынынга дыка багай белеткенген. Бо чыл кандаашкыныг, таарымча чок болза-даа кезип ап болур сиген салбырның девискээринге үнген турган. Ону кезип белеткээринче салбырның ажылчыннарын өй-шаанда организаставаанындан мал чемнери белеткээринин планын салбыр ыракта чедир күүсетпээн.

Улуг, Биче Хөндергейниң Донгуруунда, Алдарыкта, Чинге-Дагда, Кара-Өдекте, Хараган-Дагда, Кожагарда, Шара-Бутта шээр малдың 20 ажыг, бода малдың 5 кажаалары септеттинмээн. Оларның кыры-даа, ханалардаа дыдык, хүн кыланнайнын турар. Кажаалар иштинде көржең коптартынмаан. Кыштагларда чурттага бажыңнары эвээш, малчыннарның хөй кезии самдар өглерге кыштаар ужурга таваржып турар. Маңаа Чаш-Терек фермазы тодаргай чижек болур. Ында чуртталга бажыңнары кыдыр санаар турар бажыңчыгаштар бар-ла харын. Ынчалзажок оларның крышалары, соңгалары чок, ук бажыңнар амга чедир малгаштаттынмаан, чугайлаттынмаан, чылыг печкалар чок. Фермаже мал чемнери сөөртүр ажыл база эгелевээн.

Совхозтуң, салбырның удуртукчулары, тускай эртемниглери, совхозта партком үстүнде четпестерни чайладып, кыштаглаашкынга организастыг белеткелди хандырар хемчеглер алыры эргежок чугула.

С. БАДЫ.

Дүргедедир

«ҮТКА 25 чылы» совхоз мал кыштагладыышкынынга белеткел ажылын чамдык черлерде дендии багай организастап турар. Ылаңгыя совхоз төвүнде № 3 фермада кышка белеткел дыка багай. Ында 3 кажааның чүгле адаан коптарып, өдээн үндүргениннен өске барык-ла кылдыңган чүве чок. Мал чемнерин фермаже сөөртүү организастаттынмаан.

Хойжу бригадаларда белеткел база багай. Чижээ, эш Чаш-оол удурткан бригадада бир улуг кажааның кыры шала дуглаттынган. Хойжулар Дөрбет-оол, Доржу оларның кыштагларынга тудар ужурлуг ийи улуг кажааның ыяжын ам чаа сөөртүп турар. Үшкү-дөртку баазаларда чуртталга бажыңнарының септелгези кылдынмаан. Ол ышкаш чаа тудуп турар кыштагларда малчыннар чурттаар чаңгыс-даа бажың туттунмаан.

Кыштагларда бүгү септелге ажылын малчыннар чүгле боттарының күжү-биле чорудуп турар. Ооң хараазы-биле мал кажааларын кышка белеткээри чедимче чок чоруп турар. Мал кажааларын, чуртталга бажыңнарын септээринге ажылчын күжүн немеп, кыштаглаашкынга белеткелди дүргедедири совхозтуң дирекциязындан негеттинип турар.

М. МОНГУЛ-ООЛ.

ИЛЕРЭЭН ЧЕТПЕСТЕРНИ ШИИТПИРЛИГ ЧАЙЛАДЫР

(Каа-Хемниң партия конференциязындан)

Каа-Хемниң партия конференциязынга СЭКП ТК-ның ноябрь болгаш июнь Пленумларының шиитпирлерчи районда күүседип турарының дугайында партком секретары эш А. Аракчаа илеткел кылган.

Колхозтарның экономиказынче ханызы-биле кирип, колхоз бүдүүлгезин көгжүдүрүнин үндезин айтырыгларын шиитпирлээрин экижидер талазы-биле Каа-Хемниң партия организациязы сөолгу тос айлар иштинде чамдык ажылдарны кылганын илеткелчи болгаш конференцияга санал берген эштер демдеглээн.

Районнуң колхозтары бо чылын тарылга шөлүн 51784 га чедир калбарткан, азы эрткен чылдаазынга 4 муң ганы немей шиңгээткен. Чамдык колхозтар тарааның ниити чылдазын көвүдедирин чедип алганынын түңнелинде район октябрь 15-ке чедир күрүне шыгжамырынга 17 муң 211 тонна тарааны урган. Ленин атты болгаш «Тиилелге» кедээ ажылагый артельдериниң ажыл-ишчилери күрүнеге тараа садар планнарын ажыр күүсеткеннер.

Районга тараа культураларының ортумак дүжүү гектардан-на 7,5 центнер турда, часкы тарылганы чогуур үезинде чоруткан, чайын, күзүн аңдаргылаан черлерге райончуттунган «Скала» деп кызыл-тас үрезиннерин чаштырган. «Тиилелге», Ленин атты, «Кызыл тук» болгаш «Коммунизмче орук» колхозтар гектар-на ортумаа-биле 9—12 центнер дүжүттү алгылаан. Ылаңгыя сорттуг үрезинни химиктиг чүүлдер-биле чогуур шынарынга чедир хораннап арыглаан, чажып тараан тиилелгежилер чамдык участоктарның га бүрүзүнден-не 15—18 центнер дүжүттү алгак.

Ооң-биле кады черни коллуундала чазын удур аңдарып, шынарны четпес үрезиннер чажып, часкы тарылга ажылдарын орайтаткан, га бүрүзүнден 4—5-ле центнер дүжүт алгылаан болгаш күрүнеге тараа садар планнарын үүгле 26—35 хуу күүсеткилээн «Совет Тыва», «Бурунгаар», «Октябрь 30 чылы» колхозтарның удуртукчуларының ажылагыйжы эвес чоруктарын конференция шыңгыы буруу шапкан.

Районнуң ажыл-агыйлары кукурузаның, чочак-тарааның, картофельдиң тарылга шөлдерин эдлээн калбарткылаан болза-даа, ол үнелиг культураларның бедик дүжүттерин чедип ап шыдаваан. Кукурузаның га бүрүзүнден район ниитизи-биле 75, чочак-тарааның га бүрүзүнден — 3,6 центнер ортумак дүжүт алгаш. Чочак-тарааның ажаан алышкының чамдык колхозтарның удуртукчулары улуу-биле саадаткаш, улуг чидиригни болдурган.

Картофельдиң ажаалдазынче партия организациялары кичээнгейин кошкатканының уламынан ол культураның бедик дүжүдүн алырының аргалары ажыглаттынмаан, ооң түңнелинде район ниитизи-биле бир гаан үүгле 22,3 центнер ортумак дүжүт алган.

Чамдык колхозтар удуртукчулары суггарылга бугаларын аштап, тараны суггарарынче сагыш салбайн, минералдыг чемишчидилгелерин ажыглавайн база бок үнүштерни узуткаарының хемчеглерин албайн келген. Чижээ, «Октябрь 30 чылы» колхоз 1200 га черде суггарылга бугаларлыг тургаш, ону барык ажыглаваан. Бо чылдың эгезинде районга эккелген турган 2172 центнер минералдыг чемишчидилгенин деңгезин ажыглаттынмаан. Ылаңгыя «Совет Тыва», «Октябрь 30 чылы» «Ленинчи орук» колхозтарның удуртукчулары ол үнелиг чүүлдү кукуруза болгаш одуруглар аразы сайзырадыр культуралар шөлдерине төкпээннер.

Чер ажылын хөгжүдүрүнге четчир санныг техника-биле район хандыртынган. Ону башкарарынга мергежилдиг болгаш чыл бүрүде-ле бүдүүлгениң бедик көргүзүглерин чедип ап турар механизаторлар В. Хартан, П. Фунтиков, Л. Чернов, О. Аржаалай, В. Логинов, Воротников ышкаш хөй-хөй мурнакчы кадрлар районда өзүп үнген. Ындыг болза-даа чамдык колхозтарда техниканы үрээр, ооң кезектерин төймаглаар чоруктуң фактылары бар болуп турар. «Совет Тыва» колхозта чамдык чаа машиналар, тракторлар сезон эрттир ажылдаванда-ла үрелип турган, ол колхозтуң «СК-3» маркалыг 5, «Октябрь 30 чылы» колхозтуң 2 комбайнары үрелгениниң ужурунда дүжүт ажаан алышкынынга киришпээн. «Сельхозтехниканың» район салбыры септелгени багай чоруткан.

Районда ниитиниң мал ажылынга партия организациязының удуртулгазында улуг четпестер бар. Малдың баш санын өстүрүнүн чыл планнарын чедир күүсетпейн турар. Октябрь 1-де чедир сатса чогуур 321,8 тонна эттти, 2,4 тонна дуктуг олар чедир дужаавали. Ол-ла хуусаада колхозтарның сүт садар планы 93,5 хуу күүсеттинген. Бир эвес чамдык ажыл-агыйлар сүттү иштики кереглелдеринге чарыгдаарын кызырган турган болза, ол көргүзүг ооздаа бедик болган турар ийик.

— СЭКП обкомунуң 5-ки пленумунуң доктаалын күүсетпишаан, Хайырлыг бригадазының хойжуларының бүгү чуртталга бажыңнарын штукатуралап, орус печкаларны кылып берген бис—деп, «Ленинчи орук» колхозта парторганизация секретары эш Спрыгин чугаалаан. Колхозтар аразының тудуг организациязы 100 бызаа кирер кажааны тударын саадатканын ол шүүмчүлээн.

Күрүнеге эът садар планга киириштир хаван, дагаа эъдин Кызылче сөөртүп чорударга, белеткел организациязындан ону хүлээп албайн, дедир чоруткан чорукту «Тиилелге» колхозтуң даргазы эш Зайцев буруу шаап демдеглээн. Эът садар планын октябрь байырлалынга чедир күүседирин, сүттү пландан ажыр 30 тоннаны садар аргалыын ол медеглээн.

Келир чылдың тарылгазынга четчир хемчээлдиг черни аңдарып, үрезиннерни бүрүн уруп, дыка хөй тонна ириндi өдекти, минералдыг чемишчидилгени белеткеп алганын эш Зайцев чугаалаан. 11 чыл школазының бажыңынга бус-биле чылыдар одалганы колхоз киирип берген. Эрткен чылын мурнакчыларын иштинден 10 ажыг кижини Москваже Улус ажыл-агыйының чедиишкиннериниң делгелгезинче чорутканын, ам ол делгелгеде 8 кижиниң чоруп турарын, назылап-кыраан дыка хөй колхозчуларга пенсияларны тыпсып келгенин ол база дыңнаткан. Малдың тарын бооздылгазын организастаар, ооң кыштаглаашкынын белеткээр ажылда четпестерин эш Зайцев конференцияга билинген.

Түңнелинде Таңдының бүдүүлге эргелелиниң тускай эртемниглериниң колхозтарга шоолуг келбейн турарын, эргелелдиң организатор-инспекторларының боттуг дузаламчызының көзүлбейн келгенин эш Зайцев шүүмчүлээн. Ылаңгыя эш Артас «Совет Тыва», «Бурунгаар», «Октябрь 30 чылы» колхозтарга үргүлчү ажылдап келген болза-даа, ол ажылгайлар чөгенчиг, чавыс дужут алган чорукту чүүн-биле тайылбырлап болуруул деп айтырыгны ол салып турган.

«Кызыл тук» колхозтуң мурнакчы хойжузу делегат эш Салчак Бөрзек конференцияга санал берген, колхозтуң зоотехнигиниң болгаш хойжу бригаданың бригадириниң четпес практиказын илереткен.

— Зоотехник бо чылын биске алды ай дургузунда, а бригадириис ийи ай дургузунда чаңгыс-чаңгыс удаа келгеннер. Ооң түңнелинде чамдык хойжуларның ажылында улуг четпестер илереп турар, чижээ, хойжу турган Байыр-оол 517 төрүүр хойдан 148-ле хураган, хой бүрүзүнден часкы кыргылдада 900 грамм дук алган болгай. Ам Кол Комбунуң коданында иртер чудап эгелээн. 2 ирт өлген, 13 ирт өөрүнге чедип шыдавас кылдыр арып баксыраан. Ооң чылдагааны болза, хойжунуң турлаанын чоок-кавызында одар участоктарын шуптузун аңдарып каапканында болур. Хой ажылы биске ажыктыг, ооң 27 муң рубльдиң орулгазы кирген. Бистиң чамдык удуртукчуларывыс мал ажылын хөгжүдүрин чугулалап көрбейн турары бо чижектен илдеп-дир—деп, эш Бөрзек хомудап чугаалаан.

Хойжу коммунист бодунуң кодамында хоюнуң чаш төлүн бүрүн өстүргенин, дук кыргылдазының талазы-биле алган хүлээлгезин ажыр күүсеткенин демдеглээш, чеди чылдың бешки чылында чүс хойга онаштыр 105 хураганны өстүрерин болгаш хой бүрүзүнден 4 кг дуктуг кыргын алырын хүлээнген.

Конференцияның дараазында парткомнуң 5-ки пленуму болган. Аңаа эш А. Аракчаның өске ажылче шилчиири-биле холбаштыр парткомнуң секретарындан ону хостаан. Секретарының оралакчызы, оргкилдис эргелекчизи эш Чернышеваны ол ажылындан хостаан болгаш бюро кежигүнүнден үндүрген. Пленум парткомнуң секретарынга эш Н. П. Федоровту, секретарының оралакчызынга болгаш оргкилдис эргелекчизинге К. С. Очур-оолду, бюро кежигүнүнге районнуң партия-күрүне контроль комитединиң даргазы эш Я. У. Савкинни соңгаан.

С. ЛОПСАН.

Туланың комбайн заводу көдээ ажыл-агыйга ол машиналарны бүдүрерин чыл бүрүде-ле көвүдедип турар. Калбартыр алыр, «ЖВН-10» деп 14 муң база «ЖВН-6» дээр 10 муң жаткаларны ол бүдүүлге бо чылын бүдүрген, олар Кубаньның, Донкуң, Ставропольениң болгаш чурттуң өске-даа районнарынга эки шынарын көргүскеннер. Ооң-биле кады заводта өске чаа хевирниң машиналарын база тургускулап турар. «КПН-2» дээр комбайн завод шенелдезин ам чедиишкиннiг эртип турар. Ол машина тарааны арыглаарын экижидер, тарааның шыгы кандыг-даа бол ону ажаап алыр арганы бээр.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Шылгаттынган авангард

ПОЛИТБӨЛГҮМНЕР ДЫҢНАКЧЫЛАРЫНГА

БҮГҮ УЛУСТУҢ ПАРТИЯЗЫ

Бистиң партиявыс, бүгү совет улус, делегейниң депшилгелиг улустары РСДРП-ниң II съездизинин 69 чыл болган оюн бо чылын демдеглээн. Бо каш он чылдарда партия болгаш бүгү совет ажылчы чон кайгамчык улуг, төөгүлүг орукту эрткен. Бир эвес партияның Ийиги съездизинге үгле 50 ажыг делегаттар олурушкан болза, СЭКП-ниң XXII съездизинге он миллион ажыг коммунистерни төлээлээн 5000 хире делегаттар олурушкан, 80 ажыг акы-дунма партияларның төлээлекчилери келген.

СЭКП — Россияның ажылчын адтыызының төлү. Партия ажылчын ангының, бүгү совет улустуң эң-не эки үүлдерин, эң-не мерген угаанын, организастыг чоруун бодунда сиҥирип алган, оларның эң-не мурнакчы кезээн бодунуң хүрээлеринде каттыштырып турар.

1956 чылдың январь 1-ден 1961 чылдың октябрь 1-ге чедир партия сан талазы-биле 2,5 миллион ажыг кижиге өскен. 1963 чылда СЭКП-ниң хүрээлеринде 10 миллион ажыг коммунистер бактаап турар.

Үш орус революцияның одунга, социализм болгаш коммунизм дээн демиселге ажылчын ангының, тараачыннарның болгаш совет интеллигенцияны бодунуң талазынче чаалап алган.

Коммунистерниң социал байдалын 1961 чылдаазы-биле алырга мындыг: ажылчыннар — 34,5 хуу, колхозчу тараачыннар — 17,5 хуу, албан-хаакчылар болгаш өске-даа кезектер — 48 хуу, 1963 чылдың январь бирде сан-биле алырга, коммунистерниң 71,8 хуузу материалдыг бүдүрүлгениң адырларында ажылдап турар.

Чаа ниитилел тургузукчуларының бирги одуруунга, эң-не берге, харыысалгалыг черлеринге коммунистер туруп келген болгаш туруп-даа турар. Харын коммунистер бүгү совет улус-биле кады Төрээн чуртуң индустриязын дарганнап, тараачыннарның социалистиг орукче киреринге дузалап, социализмниң бүрүн болгаш туюлунга чедир тиилелгезин хандырган, бистиң чуртувустуң бүгү нацияларын болгаш улустарын чаҥгыс аай акы-дунма өг-бүлеге каттыштырган. Ынчангаш коммунистер кижи төрелгетенниң төөгүзүнге «делегейни чаартыр болгаш немеп турар эң-не тургузукчу улуг күш болуп киргеннер» деп, эш Н. С. Хрущевтуң чугаалаанында ханы утка илереттинген.

ССРЭ-ге социализмниң үзе тиилээни-биле, коммунизмни калбаа-биле тургузарынче киргени-биле совет ниитилелдиң ангы тургузуу өскерилген. Өжээннешкек аҥгыларның, национал дең эвес чоруктуң турар социал болгаш политиктиг үндезиннерге узуткаттынган. Ниитилелдиң аҥгыларының болгаш нацияларының арызында социал-политиктиг болгаш идейлиг чаҥгыс эң, акы-дунма өзүнүң бүзүлбас найыралы тургустунган. Ам бүгү совет улус, ажылчын, тараачын аҥгылар, совет интеллигенция партияны эдерип турар. Марксизм-ленинизм бүгү совет улустуң идеологиязы апарган.

СЭКП-ниң составының барык бештин бир кезээ азы 2 миллион хирези херээженнер. Партияның хүрээлеринде Совет Эвилелиниң 100 нацияларының болгаш улустарының төлээлери кирип турар. Бүгү коммунистерниң үш миллиондан хөй азы оннуң үш кезээ дээди болгаш тускай ортумак эртемниг болуп турар.

Бистиң партиявыстың бүгү ажылчорудулгазы ажыл-ишчи кижи дугайында сагыш салыышкынга үндезилеттинген. СЭКП-ниң Программазында тодараттынган бүдүрүлге өзүлдери, бүдүрүкчү күштерниң хөгжүлдези, коммунистиг кижизидилгениң сорулгалары совет кижиниң эргежыынга көрдүнген. Коммунизм — бүгү кижилерге материалдыг болгаш угаан-бодал байлактарны, аас-кежиктиг, өөрүшкүлүг чурталганы хандырар сорулгалыг ниитилел.

«Бүгү чүвени кижиге, кижиниң чаагай чоруунга!»—бистиң партиявыстың, улузувустуң дайынчы кыйгырыы ындыг. Ынчаарга бо улуг чаагай сорулганы чүгле бүгү улустуң чогаадыкчы күш-ажылы-биле, күүлүг энергиязы-биле, бедик идепкейи-биле чедип ап болур. Ынчангаш бистиң ленинчи партиявыс ажылчы чоннарны маадырлыг күш-ажылче баштап, сорук киирбишаан, оларны күрүнеи, бүдүрүлгени эргелеп башкарарынга калбаа-биле кириштирип, партияның болгаш күрүнеиң чүгүлө айтырыгларын шиитпирлээрде чон-биле үргүлчү сүмележип турар.

Үлетпүрну болгаш тудугну эргелеп башкарарын сайзыраҥгайжыдап дугайында айтырыгны чугаалажып көөрүнге 40 миллион ажыг кижи, колхоз тургузуун улам ыҥай хөгжүдер болгаш МТС-терни эде организастаар хемчеглер дугайын чугаалажып көөрүнге — 50 миллион хире кижи, чеди чылдың контроль чурагайларының дугайын чугаалажып көөрүнге — 70 миллион ажыг кижи киришкен. СЭКП-ниң чаа Программазының төлевилелин ажылчы чоннаның 500 муң ажыг хуралдарынга чугаалажып көрген болгаш аҥаа 73 миллион хире кижи киришкен.

СЭКП-ниң Программазында көрдүнген бистиң чуртувустуң чиҥгине перспективазы ёзулуг-ла өндүр улуг. Оон-биле кады СЭКП-ниң удуртукчу болгаш башкарыкчы ролю улам өскен. Бо дээрге коммунистиг тургузуушкүннүң сорулгаларының хемчээли болгаш шынары өскенинден, массаның чогаадыкчы идепкейиниң өзүлдезинден, марксисчи-ленинчи теорияның улам өзүп турар ужур-дузазындан болгаш ону чогаадыкчы хөгжүдүрүнүң чугулазындан үнүп кээп турар.

Бодунуң бо аажок улуг хүлээлгезин партия партийжи удуртулганы хевирлерин болгаш аргаларын үргүлчү сайзыраҥгайжыдып турган, коммунистиниң хүлээлгелерин болгаш идей-политиктиг салдарын бедидип турган, чедиишкинниг боттандырып турар. Ол Советтерниң, профэвилелдериниң, комсомолдуң, чогаадыкчы каттыжылгаларның болгаш өске-даа массалыг организацияларның ролюн бедитпишаан, бодунуң политиказын, шүгүмүн оларны дамчыштыр массаже улам нептередип турар.

СЭКП бодунуң бүгү ажыл-чорудулгазынга 2 миллион хире депутаттарлыг, 20 миллион ажыг активтерлиг Советтерге, 66 миллион кежигүннерлиг профэвилелдеринге, 21 миллион ажыг оолдар, ыстарны каттыштырып турар комсомолга болгаш ажылчы чоннарның өске-даа хөй санныг массалыг организацияларынга, интеллигентилерниң чогаадыкчы каттыжылгаларынга даянып турар.

Бистиң улузувус бодунуң партиязы дээш чоргаарланыр эргелиг, чүгле дээрге, оон бүгү политиказы, оон могаг чок ажыл-чорудулгазы кижиниң чаагай чоруунга, делегейге тайбың дээш демиселге бараалгаттынган. Марксизм-ленинизмниң, пролетаржы интернационализмниң тугун бистиң партиявыс бедик тутпушаан, совет улустуң коммунизм тургузуушкунунуң чаа-чаа тиилелгелеринче аппар чоруур.

УЛУГ ОН ЧЫЛ

СЭКП-ниң XXII съездизи бистиң Төрээн чуртувустуң мурнунга чайынначак перспективаны ажыткан. Совет улус бодунуң төрээн Коммунистиг партиязының удуртулгазы-биле коммунизм тургузуушкунунуң өндүр улуг программазын күүседип шыдаар дээрзин эрткен он чылдарның түүнели чүдөн-даа бүзүренчиг көргүзүп турар.

СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң материалдарын улам ханы танышкаш, совет улус бодунуң партиязының мерген угаанныг удуртулгазы, дидим базымнары дээш, совет улуска берип турар энергиязы, күжү болгаш эрес соруу дээш катап-катап сеткили ханар. Моон кылдынган үүлдерниң, амыдыралда боттанган бодалдарның болгаш коммунизмче оруктап хөгжүлдениң перспективазының кайы хире хемчээлдиин, улуг чаагайын тода эскерип болур.

Ленинчи идеяларның совет экономикага, ажылчы чон дугайында сагыш салыышкынга, совет улустуң идейлиг амыдыралынга тиилелгези, ылаҥгыя сөөлгү он чылдарда онза бүзүренчиг болгаш тода болган. Ол дээрге партия бодунуң базым бүрүзүн өлүм чок Ленинниң шылгарангай өөредии-биле үргүлчү дүүштүрүп, кижиге чүдүүр чорук ышкаш бодунуң оруунга турган шаптыктарны шиитпирлиг чайлатканының ачызында чедип алдынган. Партияның болгаш улустуң улуг чаҥгыс эви кайгамчыктыг үре-түүнелдерни берген.

Пленумга бистиң чуртувуска сөөлгү он чыл дургузунда экономика көдүрүүшкүнүнүң магаданчыг саннарын көргүскен. Ол саннарның допчузу бо-дур: үлетпүрнүң пиити продукциязы барык үш катап өскен, кадаа ажыл-агый продукциязын бүдүрери 67 хуу белээн. Тудуушкунче 8400 ажыг улуг үлетпүр бүдүрүлгелерин киирген. Национал орулга ийи чартык катап өскен! Бо саннарны төнчү чокка-даа үргүлчүлеп болур бис. Оларның чамдыызын мында чураан диаграммалардан көрүп болур.

Бо фактылар бистиң чуртувустуң чаа, мурнунда көстүп көрбээн чечектелиишкинни чедип алганын көргүзүп турар. Бир эвес төөгү талазы-биле алыр болза, он чыл дээрге ажок бичии хуусаа-дыр. Бистиң ургуларывыс он харлыында үүгле пионер галстуктарны багланыр, а чимистиг садтар он чыл болгаш үүгле четчир болгай. А бистиң Төрээн чуртувус бо он чылдарда үүгле маадыр күүлүг, бодунуң күжүнге, бодунуң бүгү үүлдерни тиилээр шынчызынга бүзүрелдиг, чүгле ындыг улустуң эртип шыдаары ындыг алдарлыг орукту эрткен. Ынчангаш бис база бир улуг турушту алдарлыы-биле болгаш хүндүлүү-биле чаалап алгандыр бис.

«Хаанныг Россия ышкаш, экономика талазы-биле ол хире хожудангай чурт безин, эрге-чагырга күш-ажылчы улустуң холунче шилчээн соонда төөгү талазы-биле кыска хуусаада-ла бодунуң бүдүрүлгезин аажок улуг бедикче: ол үлетпүр бүдүрүлгезинин талазы-биле делегейде ийиги черже үне бээр кылдыр, а делегейге бирги черни эәлептер үзи ырак эвес кылдыр көдүрүп шыдаар дээрзин бистер, коммунистер, бистиң улузувус бүгү делегейге көргүскен»—деп Никита Сергеевич Хрущев чугаалаан.

Харын бо бүгүнү бистиң үевистиг чаа кижизи—совет кижи кылып каан-дыр!

— СЭКП ТК-ның июнь Пленумунга ол чаа кижиниң дугайында шыҥгыы чугаа болган, чүгле дээрге идеология айтырыы—бо дээрге хамыктың мурнунда кижиниг идейлиг болгаш культурлуг сайзыралының, оон ниитилелге эәлээр туружунуң болгаш бүгү-ниитинин мурнунга оон харыысалгазының, хүлээлгезиниң дугайында айтырыг болгай. Совет кижи угаан болгаш күш-шыдал талазы-биле кайы хире быжыг туруштугул, миллион-миллион совет кижилер чаа ниитилел — коммунизм дайынчызының болгаш тургузукчузунуң бедик шынарларын кайы хире бүзүрелдиг шиҥгээдип ап турарын Пленум база катап көргүскен.

Кижиниң бүгү талалыг дески сайзыралынче бисти партия аппар чоруур. Бир эвес бистин аравыста хожудангай үзел-бодалдыг, буржуаз пропаганданың салдарынга алзып чоруур, эргиниң артыышкыннарындан халбактаныр, социалистиг моральдың нормаларын хүндүлевейн чоруур кошкак болгаш туруш чок кижилер бар-даа болза, олар мырыҥай эвээш. Оларга хамаарыштыр бистиң партиявыс болгаш бүгү хөй-ниитивис салдар чедиринин бүгү аргаларын болгаш чепсектерин ажыглавышаан, оларның шын орукка кирип алырынга шыдамык болгаш чүткүлдүг дузалап турар.

Совет черде чурттап, совет хлебти чип чорааш-ла, кандыг-бир даштыкы ойнаарак көрүп кааш, ону бүзүрел чок болгаш мелегей кижилерге салган сыырткыыш-тыр дээрзин эскербейн, ох, эх дижип чоруур ындыг кижилер дугайын эш Хрущев кайгамчык-ла өлүмнүг шоодуг-биле чугаалаан! Ындыг кижилерни өске черде келген кижилерниң бир холунда түдүп алган бижээн эскербейн, оон өске холундан шил чинчилерни чазыйы-биле сегирип ап турган черлик кижилер-биле деңнээрден өске канчаар боор! Ол ышкаш, бодуу-биле кожа өзүп орар индустрия гигантызын көрбейн, бок оҥгарлары чукшуурунга ам-даа ынак кижилерни Пленум база-ла кам-хайыра чок сойгалап илереткен.

Пленумнуң ажылдап турган хүннеринде Өртемчей делгеминче В. Ф. Быковский биле В. В. Терешкованың башкарганы совет космиктиг корабльдер улай-улай ужугун үнгенде бистиң чүректериви канды чоргаарал долуп туржук! Олар сылдыстар делгеминче бедик көдүрүлген тудумна, совет чурттуң, совет кижиниң — тургузукчу кижиниң ат-алдары бүгү делегейге улам бедип турган.

Бедик мөзүлүг кижи дээш ленинчи демиселдиң база бир тиилелгези бо-дур. Совет кижиниң чаа мөзү-шынары салгалдан салгал дамчыштыр ынчаар өзүп, быжыгып келген.

Совет кижилериниң амыдыралчы күжү болза, олар боттарының амыдыралының, ажыл-ижиниң болгаш демиселиниң эчис сорулгазын тода көрүп турарында, олар Маркс биле Ленинниң айытканы улуг идеалдар дээш чурттап, ажылдап база демисежин турарын эки билип турарында. Бистиң тиилелгелеривистиң, дидим бодалдарывыстың үнер дөзү харылна мында.

Идейлиг чорук — партияның күчүлүг чепсээ. Бистиң күрүневистиң идейлиг амыдыралының айтырыы ээлчеглиг Пленумга аҥаа-ла ынчаар ханы тургустуна бербээн. Чаа кижини кижизидери дээрге-ле—идеологтуг фронтуга, ийи удурланышкак идеологияның ажык болгаш эптеш чок тулчуушкунунга чаа дайынчыны кижизидери ол. Бистиң философиявыс эң-не революсчу, бистиң мировоззрениевис эң-не депшилгелиг, ынчангаш олар кезээде партияның болгаш улустуң чепсээ болур, кезээде дайынчы байдалга, шаап халдакчы шинчиге турар ужурлуг.

Алдарыг он чыл иштинде бистиң улузувус коммунизмче улуг базымны кылган. Бистиң кол перспективавысты болгаш бурунгаар угланыышкынывысты партия тодарадып берген. Ынчангаш совет улус эчис сорулгазынче бүзүрелдиг чоруп орар. Совет улустуң амгы салгалы безин коммунизм үезинде чурттаар-ла болгай. А ол дээрге кижилериниң медерелинде эргиниң артыышкыннарын бүрүн узуткаарының дугайын, совет аныяктарның коммунистиг кижизидилгезинин, бүгү талалыг дески сайзыралының айтырыын шиитпирлээри кажангызындан-даа артык чугула дээни ол-дур.

Кайы хире өндүр улуг, чаагай сеткилдиг сорулга-дыр!

ПРОФЭВИЛЕЛДЕРИНИҢ СЪЕЗДИЗИНГЕ

Көдээ спортчулар крозу

Эрткен дыштаныр хүнде база бир спортчу маргылдаа—көдээ спортчуларның күсү республика крозу болган. Ук кроссту профэвилелдериниң ам болур XIII съездизинге тураскааткан.

Түүнел ужуражыышкына киржир эргени алган спортчу бүрүзүнге ону чедип алыры ындыгла белен эвес болган: олар республика найысылалының бо крозунга киржир дээш, баштай боттарының коллективтеринге, оон соонда районнарга маргылдааларгa чедиишкиниг киришкилээн.

«Урожай» эки-тура ниитилелиниң арттирип турары бо маргылдаага улуг-хемчилернин белеткели шыырак болган. Херээженнерниң бир километр чарыжынга Баян-Колдан келген зоотехник Л. Санникова 4, 30 секундада маннап келгеш, бирги черни быжыы-биле ээлээн. Эр улустуң ол-ла хемчээлге чарыжынга база-ла улуг-хемчилер тергиидээн: Б. Бюдүп—3 мин. 31 секундада маннааш бирги черни, а районнуң спорт чөвүлелиниң даргазы А. Шүмихин—үшкү черни алган.

Кросстуң түүнелинде 3000 метрге чарыш болган. Аҥаа Таңды районнуң спортчузу О. Куулар 10 минута 02 секундада маннаш, бирги черни ээлээн.

Команда талазы-биле бирги черни Улуг-Хем районнуң спортчулары чедип алган. Ийиги черни—Таңды районнуң командазы алган. Тиилекчи командага шилчиир кубокту болгаш бирги чергениң дипломун тывыскан, тус-тус тиилекчилерни мактал бижиктер болгаш өртектиг белектер-биле шаннаан.

Бо маргылдаага четпестерни чугаалавайн барып болбас. Улуг-Хем районнуң спорт ниитилелиниң чөвүлели мурнунда шүгүмчүлелге үргүлчү таваржып келген. Ам оларның спортчу чедиишкиннери ында ол байдалдың экижээнин херечилеп турары өөрүнчүг. Олар үгле бо кросска киржири-биле шилилге оюннарны чорударда безин, районнуң 301 спортчуларын киириштирген, олардан 44 кижи спортчу разрядтарны күүсеткени мактанчыг.

Бо кросска оон ыҥай Таңды, Тес-Хем, Барыын-Хемчик районнарның болгаш Кызыл хоорайның командалары киришкен. Республиканың база бир улуг району—Чөөн-Хемчиктен бо чугула маргылдаага команда чоруттааны четпес. Ол районнуң спорт чөвүлели (даргазы эш Ш. Дилгижек) «Урожай» эки-тура ниитилелиниң республика чөвүлелинче районда чоруттуп-ган ажылдарның дугайында отчёдун безин чоруттаан. Ындыг шүшпеҥ чоруктан уштунар ёй келген.

Г. ПЕТРОВ.

Школаларга маргылдаалар

Удавас бистиң улуг Төрээн чуртувустуң наймысылалы—Москвага профэвилелдериниң 13-кү съездизи бодунуң ажылын эгелээр. Орта бүгү чурт белеткеним турар. Аҥаа тураскааткан школачыларның күсү крозун Чыраа-Бажы 11 чыл школазынга чоокта чаа эрттирген. Орта киржири-биле школаның үстүү классларының өөреникчилери чыглыл келгеннер.

Кроссту оолдарның 1000 метрге чарыжы-биле эгелээн. Бо хемчээлди 3,2 минутада эрткен 11-ги классчы К. Бакаар бирги черни алган. Ийиги болгаш үшкү черлерни ол-ла класстың өөреникчилери О. Эрес-оол биле Э. Маадыр-оол олар үлешкеннер.

Дараазында уругларның 500 метрге чарыжы болган. Аҥаа 9-ку классчы М. Долзатмаа биичам спортчуларның ийиги разрядчызының нормазын күүседип, 1,47 минутада келгеш, бирги черни ээлээн.

Кросс соон дарый 8—11 классларының командаларының арызында хол бөмбүүнүң маргылдаалы болган. Аҥаа 8-ки классчылар бүгү командаларны удуп алганнар.

Школачы спортчуларның шүгүм чыскаалынга тиилекчилерни шаннагылаан. Районнуң ВЛКСМ комитединиң төлээзи оларга хөрек демдектерин тыпсып тура, өөредилгеге болгаш күш-ажылга ыыкаш, спортка база улам-на чедиишкиннерлиг болурун күүсээн.

В. САТ.

* * *

Ол хүн сооксумаар турза-даа, Шагаан-Арыгда № 2 он бир чыл школазының спорт шөлү байырлал шинчи кирген турган. Ол болза школаның класстарының арызында күсү спортчу маргылдаалаларның эгелеп турганы ол. Школачылар чиик атлетикага күжүн шенежириндеи эгелээннер. Баштай үстүү класстарның оолдарының болгаш уругларының 100 метрге чарыжы болган.

Онгу классчы Бюдүп ол хемчээлге кымдан-даа дээре көргүзүглүг болуп, бирги черни алган. Уруглардан ол хемчээлдиг тиилекчизи С. Эренчин болган.

Оон дараазында 800 метрге—оолдарның, 500-ке—уругларның чарыжы болган. Орта онгу классчылар кымга-даа алыспааннар.

Чарыш төнген соолуда маргылдааның түүнелин үндүрген болгаш тиилекчилерге шанналарны тывыскылаан.

Б. ДАШ-ООЛ,
10-гу классчы.

Сезон хагдынган

Чоокта чаа Шагаан-Арыг хоорайга чайгы спортчу сезонну хагганының байырлалы болган. Аҥаа Улуг-Хем районнуң колхозтарындан, совхозтарындан 6 команда кээп киришкен.

Маргылдаа 100 метрге чарышбиле эгелээн. Ол хемчээлге Шагаан-Арыг хоорайның төлээзи Г. Хохлов тергиидээн. Ийиги черни Ак-Туругнуң спортчузу М. Коҥгул-оол алган. Уруглардан ол-ла хемчээлге № 1 школаның төлээзи Н. Шумихина тиилээн. 1000 метрге эр улустуң чарыжынга Г. Хохлов база катап тиилекчи болган. Оон соондан Эйлиг-Хем суурнуң көдээ спортчузу М. Кырлыг-Кара келген. Черинг бедиин халыырынга М. Коҥгул-оол тиилээн.

16 шилиндек мөгелерниң хүрежи көрүкчүлериниң сонуургалын хайныктырган. Аҥаа эрткен чайын республика спартакиадазынга деңзи аайы-биле шаннал четкилээн мөгелер С. Доржу, Б. Моҥгул-оол, М. Кырлыг-Кара болгаш өскелердээ чедиишкиниг хүрешкеннер. Үшкү салыгда Эйлиг-Хемден келге мөгелер С. Кертик-оол—С. Доржуну, М. Кырлыг-Кара—Б. Моҥгул-оолду октагылааш, ийилээ-ле артканнар. Аҥаа С. Кертик-оол шүүлген, а оон чаҥгыс чер чуртуу—М. Кырлыг-Кара ужуурлешкен.

Маргылдааларның түүнелин үндүргеш, тиилекчи командаларны болгаш түс-түс спортчуларны мактал бижиктер-биле база өртектиг белектер-биле шаннагылаан. Амгы үеде Улуг-Хем районнуң спортчулары кышкы спортчу сезоннуң байырлыг ажыдыышкынынга шыҥгыы белеткели чоруда берген.

Н. БИЧЕ-ООЛ.

„Век маргылдаазы“

Таптыг-ла чүс чыл бурунгаар, октябрь 23-те Лондон хоорайга англи найысылалдың болгаш Кембриджи хоорайның спортчу клубтарының төлээлери чыылган, бут бөмбүүнүң баштайгы ассоциациязын тургузуп, оон дүрүмүн бадылаан. Бут бөмбүү ынчаар төрүттүнген.

Октябрь 23-ту англилер байырлалдыы-биле демдеглээр дээш, Лондонну «Уэмбли» деп стадионунга бүдүн «вектиң маргылдаазын» чорудун турар. Ында Англияның чыынды командазы-биле бут бөмбүүнүң бүгү-делегей федерациязының чыынды командазы ойнап турар. Ук командада Европаның болгаш Мурнуу Американың сураглыг бут бөмбүүчүлери кирип турар. Ол шилиндектер данзызының эзезинде совет вратарь Лев Яшин кирген, дараазында: Д. Сандос (Бразилия), А. Поплухар (Чехословакия), Б. Шнеллингер (ГФР), С. Плускал биле Масопуст (ийилээ—Чехословакиядан), Р. Копа (Франция), Д. Лоу (Шодландия), А. ди Стефано (Испания), С. Эусебио (Португалия), Ф. Хенто (Испания) олар кирип турар.

Санажылга будулчак

«Сельхозтехниканың» Бии-Хем салбыры районнуң колхозтарынга техниктиг хандырылга талазы-биле улуг дуза чедирип турары маргылдаа чок. Салбыр комбайннарны, тракторларны, автомашиналарны, кежуг машиналарын, оларның артык кезектерин колхозтарга садып турар. Оон уламындан «Сельхозтехника» салбыры-биле колхозтар арызында улуг санажылгалар болуп турар.

Ынчалзажок ол санажылгаларда будулгаазыныг чорук сөөлгү үеде көвүдээн. Салбырның бухгалтерия чери септелгениң улуг, бичезин бырымдаалавайн, аҥаа кылган септелге бүрүзүн капитал септелгеге хамаарыштыр санааш, оон хөлезинин чаҥгыс аай расценка ёзугаар төлеттирип турар. Чижээ, «Хадың» колхозтун № 2 «ДТ-54» тракторунуң капитал септелгезин салбырга кылган. Оон рамазын солуваанындан колхоз чаа раманы 165 рубль-биле саткаш, катап септээн. № 18—14 «ГАЗ-51» машинаны септээни дээш 536 рубль 90 көпеекти салбыр төлеттирип алгаш, оон соонда чаа кезектер киргени дээш 596 рубльди колхозтан база катап немей төлеттирген. «ДТ-54» деп ийи тракторну колхоз-биле орнашканы дээш оон өртээниң ылгалы кылдыр 2587 рубль 20 көпеекти салбыр немей төлеттирип алган.

Оон ыҥай салбырның бухгалтерия чери агар-даа, капитал-даа септелгеге кирген машиналарга кандыг кезектерни солаанының дефект-ведомозун колхозче чорутпас, чамдыкта машина-херексел садып алырга, оон кезектерин четче бербес, азы сыр өске кезек бээр чорук салбырда база бар. Чижээ, бо чылдың майда бистиң колхозтуң садып алган «СУ-24» деп үш сеялказының 18 сошниктерин, «ГТ-6» деп ийи трактор дырбажының 84 диштерин салбыр чедир бербээн.

«Сельхозтехниканың» Бии-Хем салбыры колхозтарга машина-техника садыглаар, олар-биле санажылга талазы-биле бо будулчак чоруктарны узуткан, ажылының стилин өскертири чугула.

В. СЮРЮН-ООЛ.

ЧЕДИИШКИН

«Тыва тудуг» трестиң Кызылда туйбу заводунуң ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары болгаш албан-хаакчылары октябрь мурнунуң социалистиг чарыжынга кайгамчык улуг тиилелгени чедип алганнар.

Завод октябрьда туйбу бүдүрериниң ай планын 18-те күүседипкен. Заводтуң бүгү суугулары ай иштинде 800 муң туйбу бүдүрер турган, чүгле 18 хонук иштинде безин 806,6 муң туйбуну бүдүрген.

Ол чедиишкин болгаш Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 46 чыл оюнга СЭКП ТК-ның Кыйгырыглары туйбужулар коллективиниң чаа-чаа күш-ажылчы маадырлыг чоруктарже сорук киирген. Боттарының бар аргаларын санап көргеш, коллектив ай төнчүзүнге чедир амдаа 200 муң туйбуну пландан ажыр немей бээр деп шиитпирлээн.

Чаржып турарларның мурнуку одуруунда Амыр Куулларга баштаткан бригада чоруп, хүн нормазын 10 болгаш оон-даа хөй хуулларга ажыр күүседип турар.

Антонина Прошина, Полина Корнеева, Петр Черепанов, Мария Першинова удурткан бригадаларның кежигүннери болгаш туйбу чүдүрүкчүлери А. Асфальт биле И. Королев олар база көнчуг эки ажылдап турарлар.

Н. ТЫМЧУК.

ШЫНЗЫКТЫРГАН

Чоокта чаа Эрзин көдээ Совединде херээженнер чөвүлелиниң отчёттуг хуралы болуп эрткен. Суурнуң ажыл-агый, культура тургузуушкунунга херээженнер чөвүлелиниң багай эвес киржиш келгенин хурал демдеглээн. Тодаргайлаарга чөвүлелдиң организастаашканы бот-тывынгыр уран чүүл бөлүгүмүнүң концерттерин 11 удаа үндүрген, ону 1686 кижи сонуургаан көрген.

Ол ышкаш 8 уруглар албан черлериниң ажылын үргүлчү хайгаарап, чамдыктарында четпестерни чогуур үезинде чайлаткан. Чөвүлелдиң кежигүннериниң киржилгези-биле ажыл-бүрү беседаларны 18 кезек черге эрттирген.

Херээженнер чөвүлелиниң даргазы эш Суваи-оол ажылчы чоннуң киирип келгени негелде-хомудалдарын чогуур үезинде шиитпирлеп берип, дыҥнангыр ажылдаанын хурал демдеглээн. Бо чөвүлелге хамаржып турар чурттакчы херээженнериниң 60 ажыг хуузу ажылда хаара туттунган, харын-даа чамдыктары бүдүрүлгениң мурнакчылары болуп турар.

Отчёттуг хуралга санал бергеннер хөй-ниитинин ажылынга киришпес Фина, Минчеймаа Соруктугларны, Митахина, Саартай Эримаа оларны шыҥгыы шүгүмчүлеп, аҥаа турганнар.

К. ӨЛЗЕЙ.

ХЕМЧЕГ АЛДЫНГАН

Бо чылдың октябрь 1-де үнген № 233 солунга «Тээли» совхозтуң төвүнде партия эге организациязының ажылында четпестерни шүгүмчүлээн, «Ындыг туруп кайын болур» деп эгелиг эш С. Салчактың чүүлү парлаттынган.

Барыын-Хемчик парткомунуң секретары эш Н. Бойдунуң редакциядыҥнатканы болза авторнуң бижээни фактылар хыналдадан шын бадыткаттынган.

Партия эге организациязының секретары турган эш Пироговтуң пес ажылдаанын коммунистерниң хуралынга шыҥгыы шүгүмчүлээн, катап соҥуваан. Коммунистерниң ниити хуралы эге организацияның секретарынга эш Иликчарны соҥгаан. Сөөлгү үеде партия организациясының бюрозунга совхоз төвүнде комсомол организациязының ажылларының дугайында чугаслажып, тодаргай хемчеглерни ап эгелээн.

* * *

Октябрь 2-де үнген № 234 «Шынга» ол-ла районнуң «Кара-Хем» совхозунуң кышка удур белеткелиниң чыл бүрүде багай чоруп келгенин ирет-кен эш С. Комбуй-оолдуң «Чылдагаан ында эвес» — деп эгелиг парлаттынган.

Колхозта партком секретары эш Х. Дыртайның биске дыҥнатканын алырга автор мал ажылында четпестерни шын илереткен. Ук четпестерни чайлаадыр дугайында колхозта парткомнуң болгаш колхоз баштаар черниң хуралдарынга чугаалажып, хемчегни ап эгелээн.

Кыштаглаашкынны организастыг эрттириниң тускай комиссиязын тургускан. Ол ышкаш ай санында мал чеминиҥ чарыгдалының балансызын чогаадып кылган. Мал одарларының аайы-биле кадарчыларны, оларның дузалакчыларын четчелеп тургускан.

Концерт-эстрада бюрозунда

Октябрьның улуг байырлалынга уткуштур республиканың концерт-эстрада бюрозунуң бөлүк артистери ажылчы чоннарга концерт көргүзерин планнап алган. Олар боттарының баштайгы концерттерин «Элегес», «Межегей» совхозтарга, дуржулга станциязынга, «Коммунизмниң херели» колхозка болгаш Бай-Хаак суурга сонуургаткан. Барган-на черинге артистерниң ойнаанын көдээ көрүкчүлер сонуургалдыг уткып ап турган.

Концерт-эстрада бюрозунуң номерлери барык шуптузу чаа болуп турар. Мурнунда ырларны маҥаа чүгле баян-биле удээр турган болза, ам чаҥгыс-даа, хөй-даа кижиниҥ ырлаарын аккардеон, электрогитара база контрабас-биле удеп күүседир. Танцыларының хөй кезии чаа. Ылаҥгыя Сергей Моҥгуш биле Галина Носковскаяның күүсеткени «Почтачы», Андрей Сагды биле Сергей Моҥгуштуң — «Шилгедек солдат Швейк болгаш поручик Дуб» деп танцылары көрүкчүлерге дыка сонуургаҥчыг болган. Фрунзениҥ музыка-хореография училищезин бо чылын дооскан Моҥгуш Өшкүүр Саар биле Лилия Орловскаяның эки ырларын база-ла демдеглээр херек. Моҥгуш «Айлаҥ кужум», «Шолбаным сен» деп тыва ырларны, «Паризат» деп кыргыс, «Аянда» деп орус ырларны черле аянныг, тааланчыг кылдыр ырлаан. Оон эжи кыс «Бичии корабльдер», «Мунгарава» деп ырларны база-ла эки күүседип турар.

Уран үүл удуртукчузу — Андрей Сагдыга удурткан бо бөлүк артистер эрткен субботада Кызыл хоорайның аныяктарының кежээзинте оюн көргүскен соонда, Тес-Хем бүдүрүлге эргелелиниҥ ажыл-агыйларынга барып, боттарының талантызын көргүзери-биле чорупканнар.

Концерт-эстрада бюрозунуң номерлери улам-на чаартынып, көргүзүглери идейлиг утка-шынар талазы-биле шынаржып турары өөрүнчүг. Ынчалза-даа оон чамдык номерлерин көдээ чонга таарыштыр чаартып, немеп ажылдап кылыры күзенчиг. Тыва номерлерниҥ саныны көвүдедирин көрүкчүлер база-ла күзеп турар.

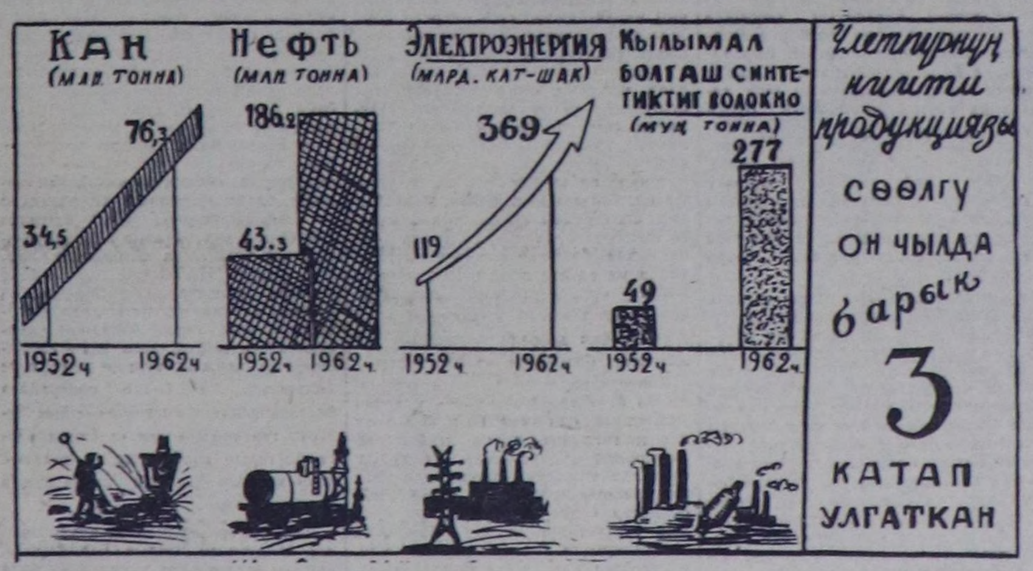

БҮЗҮРЕЛДИГ ТҮҢНЕЛДЕР

БЕРЛИН. СЭТА-ныҢ корреспондентизи Е. БашмачниковтуҢ дамчыдып турары болза:

Октябрь 20-де Герман Демократтыг Республикага Улус палатазынга болгаш чер-черниҢ улус төлээлекчи черлеринге соҢгулда болган. Бүгү немец улуска чаа амыдыралды тургузуп бээринче болгаш социализмни калбаа-биле тургузарынче угландырган бодунуҢ чазааныҢ политиказын республиканыҢ чонунуҢ чаҢгыс эп-сеткил-биле детиип турарын соҢгулда бүзүрелдиг көргүскен.

Улус палатазынга соҢгулданыҢ баштайгы сан-медээзин ёзугаар алырга, республикада бадылаар эргелиг 11.604.626 хамаатылар санаттынып турган. ОларныҢ иштинден 11.517.241 кижи азы 99,25 хуузу бадылаашыныга киришкен. БюллетеньнериҢ 99,96 хуузун күштүг деп санаан, ол күштүг деп санаан бюллетеньнериҢ 99,95 хуузу национал фронтунуҢ кандидаттары дээш бадылаашыныны берген болган.

Национал фронтунуҢ саналын ёзугаар бүгү соҢгулда округтарынга соҢгуттурган депутаттарныҢ даҢзызында Вальтер Ульбрихт, Отто Гротеволь ышкаш, немец ажылчын аҢгыныҢ херээ дээш ындыг демиселчилер, ГерманияныҢ Социалистиг чаҢгыс ээй партиязыныҢ еске-даа удуртукчу ажылдамчылары, а ол ышкаш республиканыҢ бүгү демократтыг партияларыныҢ болгаш массалыг организацияларыныҢ удуртукчулары кирген. ДепутаттарныҢ кол нуруузу ажылчыннар болуп турар. РеспубликаныҢ хоойлу-дүрүм үндүрер дээди органында эҢ хөй нуруузу мурнуку хевээр ажылчыннар болгаш тараачыннар болуп турар.

Леопольдвильде онза байдалды чарлаан

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Октябрь 21-ден эгелээш Леопольдвильде онза байдалды бети-ле дээрге алды ай хуусаада чорударын чарлаан. Президент КасавубунуҢ декредин ёзугаар бүгү эрге-чагырганы камгалал министри Жером Ананиге баштаткан үш кижиниҢ холунга моонгээн. ШеригниҢ тускай суттарын тургускан. Хоорайга шериг байдалын чарлаан. Ол дугайын Ассошиэйтед Пресс агентилелдиҢ корреспондентизи Леопольдвильден дыҢнаткан.

ДыҢнадыгдан биллиниҢ турарыбиле алырга, чазактын баш удур алган онза хемчеглерин Патрис ЛумумбаныҢ болгаш Антуан ГизенганыҢ талалакчылары конго патриотларга удур, а ол ышкаш профэвилелдеринге удур угландырган.

КонгонуҢ профэвилелдериниҢ удуртукчулары ажылчы чоннарныҢ экономиктиг негелделерин хандырарын база чуртта кара-туразында аажылалды болгаш күүчүлээшкинни соксадырын чазактан негээн деп чүве билдингир болгай. Бир эвес ону күүсетпес болза, ажыл соксадыышкынын чарлаарын шиитпирлээн турган. Тургускан негелделерни хандырарынын эҢ ындыкы хуусаазын октябрь 22-де кылдыр чарлаан.

Леопольдвильге онза байдалды чарлаан соонда дораан-на профэвилелдериниҢ балык удуртукчуларын болгаш ЛумумбаныҢ көскү талалакчыларын тудуп хоруур дугайында чөпшээрел бижиктерни эрге-чагыргаларга тывыскан дээрзин АП-ниҢ корреспондентизи дыҢнадып турар.

Чаа конституцияны хүлээп алыр, бүгү-ниити соҢгулданы болгаш-акша реформазын чорудар дээн ышкаш ындыг чугула хемчеглер республиканыҢ мурнунга тургустунган үеде чазактыҢ ындыг кедергей хемчеглерни алган факт кичээнгейни бодунче көрүндүрүп турар. Конго улустуҢ демократтыг организацияларынга удур күш-биле кара-туразында аажылаарын реакция шиитпирлээн дугайын чазактыҢ алган хемчеглери херечилеп турар.

«ХОСТАЛГА АМ ХЕРЕК»

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Октябрь 20-де Нью-Йоркка расаныҢ деҢ эргезиниҢ конгреси хоорайныҢ тудугларынга ажылга хөлезилеп алырда негрлерни ылгай көөр чоруккa удурланыышкынныҢ чыскаалын организастаан.

ЧыскаалдыҢ чүс-чүс киржикчилери ГарлеминиҢ төвүнден Нью-ЙорктуҢ даргазынын турар бажыҢынга чедир эрткен болгаш «хосталганы ам тыпсырын» негээн. Бүгү орукту дургаар чыскаалчыларны полициянын таныыдлары үдеп алгаш чоруп турган.

—□—

Сирий шериглер Ирак Курдистанда

ЛОНДОН. (СЭТА). Иракты соҢгу районнарында сирий шериг кезектери туруп турар дээрзин Иракты «Ирак ньюс эйдженси» деп чазак информас агентилели албан ёзугаарбиле билинген. Ол районнарда ирак шериглер курдаларга удур тулчуушкуннарны чорудуп турар болгай деп. Рейтер агентилел дыҢнаткан. Чурттун соҢгу талазында дайын чорудулгаларынын районунга президент Арефтин сургаалдалыг аян-чоруунун дугайында «Ирак ньюс эйдженси» агентилелдиҢ дыҢнадынга ол миннинишкинни кылган деп. Рейтер агентилел айтып турар. «Ареф болза Аси деп адаар (Аси—Сириада хемнин ады) лагерьде турар сирий шериглерге база чораан» деп. ол дыҢнадыгда чугаалап турар. Сирий шериглерниҢ командылакчызы, бригада генералы Фахд Шаар Арефке байыр чедирип турган деп, «Ирак ньюс эйдженси» агентилел база айыткан.

—□—

Венесуэлага эргилде кылырын оралдашкан

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Венесуэлага күүне эргилдээн кылырын оралдашкан дээрзин ЮПИ агентилел дыҢнадып турар. Президент Бетанкур ол эргилдени болдурбайн барган. Эргечагыргалар элээн хөй хамааты болгаш шериг кижилерни тудуп хоруудаан.

АЛЖИРДЕ БАЙДАЛ

АЛЖИР-МАРОККО КЫЗЫГААРДА БАЙДАЛ

АЛЖИР. (СЭТА). Алжирге парлап үндүрген албанныҢ сөөлгү дыҢнадыгларын ёзугаар алырга, алжир-марокко кызыгаарда дайын үргүлчүлеп турар. «АлжириҢ улусчу национал шериниҢ солдаттары, марокко кезектериниҢ талазындан аткалар соксавайн туразжок, чугула стратегтиг туруштарны мурнуку хевээр тудуп турар» деп, ол дыҢнадыгларда айтып турар.

Алжир парлалганын дыҢнатканыбиле алырга, октябрь 20-де Алжирде келген, ЭфиопияныҢ даштыкы херектер министри Фетема Ифруну президент Бен Белла хүлээп алгаш, ол-ла хүн Фетема Ифру тускай самолёт-биле Рабатче ужудуп үнүпкен. ОоҢ-биле кады АлжириҢ даштыкы херектер министри Бутефлика ужудуп үнүпкен. Бутефлика Бен БелланыҢ аас-биле чоруткан чагаазын Рабатта чоруп турар ЭфиопияныҢ императору I Хайле Селассиеге дамчыдып бээр ужурлуг.

АЛЖИР ЧАЗАКТЫҢ ШИИТПИРИ

АЛЖИР. (СЭТА). АлжириҢ национал экономиказыныҢ министри Башир Бумаза даштыкыже капиталдарны үндүрер болгаш шилчидерин чурумчудар дугайында медеглелди октябрь 20-де болган парлалга конференциязынга кылган.

«Алжир девискээрге байып алган хуу капиталды дашкаар үндүрериҢ соксадырынын эргежок чугула болуп турарынын үези келген. ОоҢ ужурунда чазак даштыкыже капиталдарны шилчидерин октябрь 21-ден эгелеп чурумчударын шиитпирлээн» деп ол чугаалаан.

Бо хемчеглер болза бистиҢ экономиктиг системавыска быжыгар арганы бээр деп министр оон ынай чугаалаан.

ТАЙБЫҢ КОЖА-ХЕЛБЗЗ ДОГУННААШКЫН ЭРГЕЖОК ЧУГУЛА

КАИР. (СЭТА). КАР-ныҢ президентизи Насер МароккоуҢ хаанынга, ЛивияныҢ хаанынга, ТунистиҢ президентизинге болгаш АлжириҢ президентизинге бижиктер чоруткан. Чөптүг болгаш хүндүлүг тайбыҢга үндезилээш, алжир-марокко чөрүлдээни дүрген шиитпирлээриниҢ оруун тывары КАР ораладжып турар деп «Аль-Ахрам» солун бижээн.

ТАЙБЫҢНЫ ТААРЫШТЫР ШИИТПИРЛЗЗРИНЧЕ КЫЙГЫРЫГ

АККРА. (СЭТА). Марокко-алжир кызыгаарында аткылажыышкынны доп-дораан соксадырынче болгаш чугаалажыышкыннарны чорударынче ГананыҢ президентизи Кваме Нкрума кыйгырган.

АлжириҢ президентизи Бен Беллагa болгаш МароккоуҢ хаанын II Хасанга Нкруманын бодунун чоруткан бижиктеринде ынчаар кыйгырып турар деп, «Дейли график» солун дыҢнадып турар.

ЭПТЕШТИРИЛГЕ КОМИССИЯЗЫ АЛЖИРЖЕ ҮНҮПКЕН

КАИР. (СЭТА). Алжир-марокко кызыгаар чөрүлдээзин таарыштыр шиитпирлээри-биле араб чурттарныҢ Лигазынын ЧөвүделиниҢ чоокта чаа тургускан эптештирилге комиссиязынын кежигүннери Каирден Алжирге октябрь 22-ниҢ эртенинде чоруп келгеннер. Ол комиссиянын составында араб чурттарныҢ Лигазынын чингине секретары Абдель Халек Хасуна болгаш өске-даа араб чурттарныҢ төлөдекчилери бар.

—○—

Барыын Берлин ГДР-ге удур ажылчорудулганыҢ баазазы

БАРЫЫҢ БЕРЛИН. СЭТА-ныҢ корреспондентизи М. ПаньшиниҢ дамчыдып турары болза:

Герман Демократтыг РеспубликаныҢ Улус палатазынга соҢгулданыҢ бүдүүзүнде «соок дайынын» барыын-берлин талалакчылары ГДР-ге удур эөлчеглиг кампанияны эгелээннер. Ол сорулга-биле Шенеберг ратушазынга сенаттыҢ болгаш депутаттарныҢ хоорай хуралынын каттышкан хуралын олар эртиргеен. Анда бургомистр Брандт-биле чергелештир, СДПГ-ден бундестагка детат Франц Нейман болгаш барыын-берлин «хостуг демократтарныҢ» баштыҢнарынын бираазы Ганс Рейф олар чүве чугаалаан.

АжылчыннарныҢ болгаш тараачыннарныҢ төөгүде баштайгы герман күрүнезиниҢ демократтыг тургузуун олар нүүлдеп-мегелеп, социалистиг чурттарныҢ тайбыҢга ынакшылдыг политиказын кара өжегээр хажыдып турганнар.

ГФР-ниҢ чазааныҢ төлөдекчизи болуп баштайгы аян-чорук кылып чедип келген, БоннуҢ чаа оралакчы канцлери болгаш ниити-герман айтырыгларынын талазы-биле министр Менде ол хуралга хүндүлүг аалчы болуп киришкен. ЧыылганнарныҢ мурнунга Менде допчу медеглел кылгаш, ниити герман айтырыгларынын талазы-биле министр болганымда, мээн мурнумда ол эрге-дужаалга турган Якоб КайзериниҢ политиказын үргүлчүлээр бодап турар мен деп ол онзалап демдеглээн.

Александр Адольфович ПАЛЬМБАХ

ТываныҢ дыл, литература болгаш төөгү эртем-шинчилел институдунуҢ хоочун эртем ажылдакчызы, Тыва АССР-ниҢ литература болгаш уран чүүлүнүҢ алдарлыг ажылдакчызы, профессор Александр Адольфович Пальмбах үр эвес, ынчалза-даа аар аразаныныҢ сөөлүнде, 1963 чылдын октябрь 22-де мөчээн.

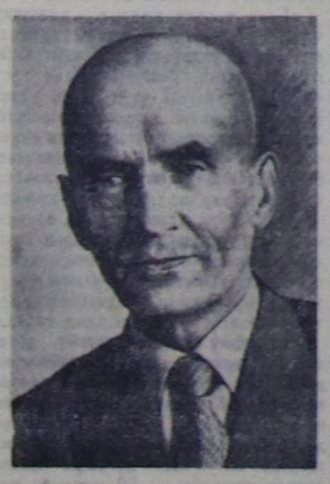

А. А. Пальмбах 1897 чылда Белорус ССР-ниҢ Дрисса деп черинге эмчиниҢ өг-бүлезинге төрүттүнген. Ортумак школага өренген соонда ол 1920—1921 чылларда Кызыл Армияга албан эртирип турган, а оон дараазында дээди өредилге черин болгаш ССРЭ-ниҢ Эртемнер академиязынын Дыл эртеминиҢ институдунуҢ аспирантуразын доосказ, эртем-педагогиктиг ажыл-чорудулганы кылып чораан. 1930 чылда РСФСР-ниҢ Чыдыышкын улус комиссариаты А. А. Пальмбахты бөлүк совет эртемденнер-биле кады Тываже чоруткан.

А. А. Пальмбах бодунуҢ амыдыралынын 30 чылдарын тыва дыл эртеминге, национал кадрларны белеткээринге, тыва школаларга совет өредилге номнарын чогаалып тургузарынга бараан болдурган. Ол, тыва национал бижиктиҢ база бир тургузукчузу, тыва филология талазы-биле дыка хөй эртем ажылдарынын автору болган.

Совет чогаалчылар эвилелиниҢ кежигүнү А. А. Пальмбах тыва чечен чогаал литературанын төрүттүнеринге болгаш хөгжүүрүнге хөйүнде дузалаан, Тыва тематикадан баштайгы шиилерни болгаш рассказтарны бижээн. ОоҢ ажылдары болгаш тыва дылдан орус дылче кайгамчык очулгалары чүгле Тывага эвес, харын база оон дашкаар ыракта сураглыг.

А. А. Пальмбах дыннангыр, сагыш човангыр, улуг чалгай сеткилдиг кижи чораан. Ол, бодунун кады ажылдап чораан эштеринге доктаамал дузаламчыны көргүзүп, оларныҢ чогаадыкчы өзулдезинге бүгү хемчег-биле деткип, бодунуҢ бүгү байлак дуржулгазын болгаш билиглерин харам чокка берип чораан.

1940 чылдан бээр СЭКП кежигүнү А. А. Пальмбах идепкейлиг хөй-ниитичи, марксизм-ленинизмниҢ идеаларынын чүткүлдүг пропагандизи болуп, могаг чок ажыл-ишчи — совет эртемденнерниҢ үлегер-чижээн көргүзүп чораан. А. А. Пальмбах Совет Тываның ажылчы чоннарынын ортузунга улуг ат-алдарлыг чораан.

Шылгаранган ачы-хавыяазы болгаш эрес-маадырлыг күш-ажылы дээш А. А. Пальмбах Совет ЭвилелиниҢ Күш-ажылдың Кызыл тук болгаш «ХүндүлелдиҢ демдээ» орденнери-биле база Тыва Арат РеспубликаныҢ Күш-ажыл болгаш Республиканы орденнери-биле, «1941—1945 чылдарда Ада-чурттуҢ Улуг дайынынга эрес-маадырлыг күш-ажылы дээш» деп медаль-биле шаннаттырган.

Бодун кызыгаар чокка бердинген коммунист, чаагай сеткилдиг, бөдүүн болгаш дыннангыр эргим эш Александр Адольфович Пальмбахтын дугайында чырыткылыг тураскаал оны билир болгаш изин-биле хүндүлеп чораан бүгү кижилериниҢ чүректеринге кезээде артар.

Тока С. К., Анчимаа Х. А., Мендуме М. К., Шойгу С. К., Шыырап М. К., Норбу Т. Ч., Долчанмаа Б. Ш., Ширшин Г. Ч., Коссов Н. Н., Аранчын Ю. Л., Пахомов М. И., Горелов П. М., Соколов В. А., Киселев П. Т., Красный С. Х., Курбатский Н. К., Хомушку М. С., Каплунов А. И., Сердобов Н. А., Саган-оол О. К., Конгар Хүргүлек, Биче-оол М. Д., Чадамба Л. Б., Толгар-оол О. А., Кунаа А. Ч., Сейфулин Х. И., Болдур-оол Б. Х., Алдын-оол О. Т., Кандан У. Ш., Хуреипен К. К.

РедакторнуҢ ораланчызы
Д. О. БЕГЗИ.

Тыва бижиктиҢ болгаш литератураныҢ үндезилекчилериниҢ бирээзи, Тыва АССР-ниҢ литературазынын болгаш уран чүүлүнүҢ алдарлыг ажылдакчызы, ДЛТТЭШИ-ниҢ улуг эртем ажылдакчызы, профессор, СЭКП кежигүнү

АЛЕКСАНДР АДОЛЬФОВИЧ ПАЛЬМБАХТЫҢ

октябрь 22-де электен мөчээниниҢ дугайын Дылдың, литератураныҢ, төөгүнүҢ тыва эртем-шинчилел институдунуҢ, Кызылдың педагогика институдунуҢ коллективтери ханы кажыдал-биле дыннатпышаан, мөчээн кижиниҢ өг-бүлезинге болгаш төөлдерининге кажыдалын илередип тур.

Тыва АССР-ниҢ литературазынын болгаш уран чүүлүнүҢ алдарлыг ажылдакчызы, чогаалчы, профессор

АЛЕКСАНДР АДОЛЬФОВИЧ ПАЛЬМБАХТЫҢ

электен мөчээнин Тыва АССР-ниҢ Культура министерствозу ханы кажыдал-биле дыннатпышаан, мөчээн кижиниҢ өг-бүлезинге кажыдалын илередип тур.

Тыва бижиктиҢ болгаш литератураныҢ үндезилекчилериниҢ бирээзи, СССРЭ-ниҢ чогаалчылар эвилелиниҢ кежигүнү, Тыва АССР-ниҢ литературазынын болгаш уран чүүлүнүҢ алдарлыг ажылдакчызы, профессор, СЭКП кежигүнү

АЛЕКСАНДР АДОЛЬФОВИЧ ПАЛЬМБАХТЫҢ

октябрь 22-де электен мөчээнин Тыва АССР-ниҢ Чогаалчылар эвилелиниҢ болгаш Журналистер эвилелиниҢ баштаар черлери ханы кажыдал-биле дыннадып, мөчээн кижиниҢ өг-бүлезинге болгаш төөлдерининге кажыдалын илередип тур.

Тыва бижиктиҢ болгаш литератураныҢ үндезилекчилериниҢ бирээзи, Тыва АССР-ниҢ литературазынын болгаш уран чүүлүнүҢ алдарлыг ажылдакчызы, профессор, 1940 чылдан бээр СЭКП кежигүнү

АЛЕКСАНДР АДОЛЬФОВИЧ ПАЛЬМБАХТЫҢ

октябрьниҢ 22-де электен мөчээнин СЭКП Кызыл хооркому болгаш ажылчы чончар депутаттарынын хоорай СоветининиҢ күүскому ханы кажыдал-биле дыннадып, мөчээн кижиниҢ өг-бүлезинге болгаш төөлдерининге кажыдалын илередип тур.

ИталияныҢ мурнуу чүгү—элгдел-түрегделдиҢ, аарыгларныҢ, культура чок чоруктуҢ крайы. ЧурттуҢ ол кезиинде 2600 суурлар эмнелгелер чок болуп турар. Үрелип бузулган дыка хөй казанаатарныҢ бичии өрээлчигештер бүрүзүнде 4—6 кижи чурттап турар. Ол өрээлдерге малдарны тургузуп турары база-ла хаая эвес. ЭмчилериҢ бодалы-биле алырга, чамдык суурларда чаҢгыс-даа кадык кижи чок. Багай чемненилге, доктаамал ёзулуг аш чоруур чорук, медицина хандырылгазынын чогу, аар-берге чуртталга байдалдаа—мурнуу чүктүҢ тараачыннарынын үлүү ол.

ЧУРУКТА: ядыы кижиниҢ өг-бүлези. Ында кижилер-биле кады малды тургузуп турар.

Фото ЧТК—СЭТА-ныы.

Англияда политиктиг калчаараашкын

АнглияныҢ консервативтиг партиязы ийиги неделяда калчаарап турар. ПартияныҢ удуртулгазынын кризизи чыл бүрүде болур партия конференциязынын ажыттынарынын бүдүүзүнде харыысалгалыг үеде консервативтиг партияга таварышкан. Партияның солулга чок удуртукчузу болгаш англи чазактың баштыҢы Макмиллан албан-дужаалдан дүжер бодап турар дугайын октябрь 10-да медеглээн. Консерваторлар соҢгулда мурнунуҢ кампаниязын калбартыр болгаш соҢгукчуларныҢ мурнунга үндезинин-биле дорайтаан бүзүрелиг катап тургузарын оралдажыр деп турган үеэзинде олар боттарынын удуртукчузун ышкынганнар. Парламентиге соҢгулданын болур үеэн ырак эвес. Чазактың таарымчалыг деп саналы кандыг-даа үеэзинде, ынчалза-даа 12 айлардан орай эвес үеде соҢгулданы чорударын чарлап болур.

СоҢгулда мурнунун үеэзинде иштики политиктиг боттуг байдал консерваторларга ырахта-ла ажыктыг эвес кылдыр тургустунуп турар. КонсерваторларныҢ партиязы чурттуҢ 12 чыл дургузунда башкарып келген. БодунуҢ эрге-чагыргазынын чылдарынын дургузунда консервативтиг чазак англи улуска амыдыраеты чугула айтырыгларынын чаҢрыл-даа шиитпирлээн. Чуртта бүрүзүнде чокталыр чоруктуҢ хемчээли алгыдаттырган. Бо чылдын июньда дар-ла 515 мөн ажыл чоктар каттырган — ол дээрге, эрттүүлдиҢ бо үеэзинден 84 мөн рунга хөй дээни ол. ҮлетпүрүҢ дыхозтай адырларында, ылаҢгыя агыйдар тудуунда хоозуараашкын ция өтурар. Чурттан амыдыраарыҢ

Рартек-үнезин өстүрүп тургаш, заны чоннарын ажыл төлевирин дирбестин» тускай политиказы бар-ла соксадыышкынныг демиселдин ырлуп үнеринге чедирген. Ажыл Клевирин бедидерин болгаш күш-ажылдың байдалдарын экижидерин негээн англи ажылчыннарныҢ чаа ажыл соксадыышкыннарынын дугайын парлалга дыннатпас чаҢгыс-даа хүн өртпейн турар. Бо чылдың августа үүгле тудуг үлетпүрүнге безин 200 мөн кижи ажыл соксаткан. Квартира хөлезизин аажок улуг хемчээлдер-биле тыртып ап турар бажыҢ ээлериниҢ кара-туразында чоруунга удурланыышкынын чалгыы бүгү чуртту сөөлгү үеде хаара туткан. Чурттакчыларны доп-дораан бажындан үндүр сывырар деп кыжаныр, оларны коргудуп турар. Тудуг ажылчыннарынын каттышкан профэвилелиниҢ Клактонга май 21-де болган чыл бүрүдеги конференциязынга дыҢнадып турганы болза, чуртта 8 милион бажыннар чедишпейн турар. Конференцияга хүлээп алган резолюцияга демдеглээни: англи тудуг үлетпүрү чуртталга айтырыын шиитпирлеп шыдавас.

Өөредилгеде байдал англи хөйниитиниҢ улуг дүүрээзинин база болдуруп турар. Чуртта болгаш башкылар мырыңай чедишпейн турар. «Чамдык школаларда байдал мырыңай коргунчуг болуп турар, ынчангаш оларга уруглар өөренмес-ле болза дээрези ол» деп түүнелди англи школаларда байдалдың дугайында илеткелде кылып турар. «1963 чылда чыдыышкын дээш кампания» деп организация ол илеткелди чоокта чаа парлап үндүрген. Ындыг турбужежок, консерваторларныҢ чазаа 1964—65 чылдарда школаларга тудуунга дөзевилелди 186 миллион фунт стерлингиден 47 миллион фунт стерлингиге чедир кызырган. Дээдя өөредилгеде ажыл-херектин дээредээр чүвези база-ла чок. Ортумак школаларныҢ 7,5 миллон өөреникчилеринге дээдя өөредилге черлериниҢ чүгле 117 мөн студентилери оноажыр турар. Ындыг дүүшпес чорук дээдя өөредилге черлериниҢ болгаш башкылар составынын четпезинден болган.

ПрофьюмонуҢ шуугаазынныг херээ консерваторларын ат-алдарынга улуг согугну таварыштырган. Вульвар кадын кызы Киллер биле шериг министри чораан ПрофьюмонуҢ сезиктиг харылзааларынын истелгезинин чорудулгазында англи ниитилелдиҢ бо каш санныг бөлүүнүҢ мораль талазы-биле ханы буурап батканынын болгаш сандараанынын дугайын херечилеп турар тодаргай үүлдер чажыртынган. Консерватор Профьюмо база-ла ол каш санныг бөлүкке хамааржын турар деп чүве билдингир болгай.

Консервативтиг партияның даштыкы политиказын база-ла шыңгыы шүүмүүлеп турар. НАТО-нуҢ хөй талалыг ядролуг күштерин тургузарынга Англияның киржириниҢ дугайында айтырыг төп черлериҢ бирээзин эөлеп турар. Ядролуг чепсекче барыын-герман адаан-өжээнекчилерни киирерин херек кырында чөпшээрел турар планны англи хөйниитиниҢ шуут таарымча чок көрүп турарын барымдаалааш, Англияның чазаа АҚШ-тың талазындан ыйыышкын турзажок, ол күштерни тургузарыга киржириҢе бодунуҢ чөпшээрелин ам-даа бербээн болгаш манаарынын туружун эөлеп турар. Ындыг болза-даа англичаннарны ол база-ла дыка дүүредип турар — МакмилланныҢ чазаа ол планны баштай чугаалажып көөрүнге киржириҢе чөпшээрешкен. Политиктиг бөлүктериҢ демдеглеп турарыбиле алырга, бо планны ажылдап кылган соонда, ол айыылдыг авантюрага киржириҢден ойталаары Англияга дыка берге болу бээр.

Ол күштерни тургузарынга Англияның киржириниҢ дугайында айтырыгның талазы-биле чөрүлдээлер консерваторларның ортузунда чок болуп турарын демдеглезе чогуур. Октябрь 8-те далай лигазының организациязының чыл бүрүдеги конфедерациязынга ол төлевилелди шыңгыы шүүмүүлээн. ПарламентиниҢ кежигүнү консерватор Личфилд ол төлевилелди «хоозун» чүве деп айтып, амыдыралга ол кажан-даа боттанмас азы бети-ле дээрге, Англияның ооҢ-биле ниитилежир чүзү-даа чок болур дээрзинге идегелин илергейлээн. Бир талазында ВашингтонуҢ англи чазакка кылып турар ыйыышкыны, өске талазында чуртка бо планның бүрүн алдар чок болуп турар чоруун барымдаалааш, ЛондонуҢ политиктиг бөлүктериниҢ бодап турары болза, НАТО-нуҢ хөй талалыг ядролуг күштеринге Англияның киржириниҢ дугайында айтырыг соҢгулданын бүдүүзүнде консерваторларга таваржы бээр эҢ берге айтырыг болу бээри чадап чок.

Макмилланның аарыынга чылдык тыртып, албан-дужаалдан дүжер дугайында медеглели партияның удуртулгазын дүүредип үндүрген. Консервативтиг партияның блогунга чоокта чаа доозулган чыл бүрүдеги конференциязы чаҢгыс эптиҢ чаҢчыл болган көрүлдезин көргүзериниҢ орвунга, харын Макмилланның орнунга олурып болур кижилериниҢ аразында ыят чок демиселдиҢ чери болу берген турган. Ол чорук өске бүгү айтырыгларны көдүрүп үндүрген болгаш соҢгулда мурнунуҢ организастаг кампаниязын эгелээрин херек кырында үскен.

Макмилланның албан-дужаалдан дүшкен соонда партияның удуртукчузунуҢ албан-дужаалынга олурарын кордап турарларның чажыт демисели консерваторлар партиязының удуртукчу бөлүктериниҢ аразынга сес хуннуҢ дургузунда чоруп келген. Консерваторлар партиязының удуртукчузунуҢ дугайында айтырыгны алызында барып шиитпирлеп шыдаар чажыт күштер Англияның улуг саҢлетпүр капиталының чөлеңгижи—ЛондонуҢ ситинде туруп турар, «Холезизин төлеп шыдаар кижи хөгжүмнү чагыыр апаар». Чогум-на харын сити консервативтиг партияны акшаландырып, соҢгулда мурнунуҢ кампанияларының үезинде ону деткип турар болгай. Макмилланның чазаанга даштыкы херектер министриниҢ албан-дужаалынга олурган лорд ХьюмнуҢ бодунуҢ адаанакчыларын ажып тиилээринге чогум-на харын ол күштер дузалаан деп чүвени бодаар ужурлуг. Эрги аристократтыг өг-бүледен үнген лорд Хьюм Макмилланның салгакчызы болуп, Англияның премьер-министриниҢ болгаш консервативтиг партияның удуртукчузунуҢ албан-дужаалынга олурганы ол. Бо ындыг-ла кончуг сураглыг эвес ажылдакчы ам болуп соҢгулдага консерваторларның соҢгулда кампаниязын баштаар апаар-дыр. Партияда удуртулга дээш чилиг демисел англи соҢгукчуларның ортузунга консерваторларның эт-алдарын улам дорайтаткан дээрзин Англияның политиктиг бөлүктери санап турар.

Консерваторларның политиказында бо бүгү таарымча чок үүлдерни Англияның ооҢ өске база бир улуг политиктиг партиязы — лейборисчи партияның удуртулгазы бодунуҢ соҢгулда мурнунуҢ пропагандазынга ажыглаарын оралдажып турар. Лейбористер боттарынга ажыктыг кылдыр тургустунуп турар байдалды ажыглаарынга быжыг шиитпирлиин илергейлеп, канчап-даа турган болза, эрге-чагырганы чаалап алырын оралдажып турар. Лейборисчи партияның чоокта чаа Скарборога болган чыл бүрүдеги конференциязынга консерваторларның чазаанның адынга кылган шыңгыы шүүмүүлелде четпес үүлдер чок болган. Ынчалза-даа лейбористериҢ иштики политиканың талазы-биле тодаргай программазының бижиттингени-биле холбаштыр ол шүүмүүлел күзээни ышкаш доозулбайн барган. Бо конференция болза, британ тред-юниониарның эткен конгреси-биле деңнээрге харын бир базым атказарлаашкын болган. Чижеш, конгресс англи улетпүрүнүҢ кол адырларын калбаа-биле национализастаары дээш саналды киргени билдингир болгай. Ынчаарга конференцияда барыын удуртулга хуу-ончуге дээш халдаарын күзевейн, бо айтырыгны чугаалашпайн баргаН. Мынчангаш барыын удуртулга лейборисчи партияның кежигүннериниҢ алдының беш кезии бактаап турары профэвилелдериниҢ негелдезин херекке албайн барганы ол-дур. Конференция даштыкы политиканың айтырыгларының талазы-биле саналды киирбээн. Хүн чурумунда тургустунган айтырыгларның «ковудээнин» барымдаалааш, лейбористериҢ удуртулгазы бо айтырыгларны, ооҢ иштинде НАТО-нуҢ хөй талалыг ядролуг күштериниҢ дугайында айтырыгны киирбейн барган. НАТО-нуҢ хөй талалыг ядролуг күштериниҢ дугайында ол планны партияның чүгле аная кежигүннери эвес, харын база ооҢ удуртукчулары чаҢгыс эвес удаа ажыыбиле чугаалажып турган деп чүве билдингир. Ам болур соҢгулдага боттарының тиилелгезинге барык бүзүреп турган лейбористер байдалдаага боттарын холбаштырбас деп саналы кылдыр бодалды конференция арттырып каан.

Делегей ареназында ат-алдарының дорайтаанының ындыг байдалында, иштики чедимче чок үүлдериниҢ база чүгле кол адаанакчы партияларының аразында эвес, харын база оларның иштинде чидиг политиктиг демиселдиҢ байдалында Англия бүгү-ниити парламент соҢгулдазының мурнунда бодунуҢ сөөлгү чылынче кирген.

Келир чоокку үеде англи политика кандыг орук-биле баарыл? Бөдүүн англичаннарга ол политика чүүү бээрил? Удуртулганың солуттуна берип болурунуҢ түүнелинде угланыышкын өскерлир бе азы бүгү үүлдер эрги хевээр артар бе? Ам англи улустуҢ харыызын алырын манап турар айтырыглары бо-дур.

О. ПИВОВАРОВ.

А. А. ПАЛЬМБАХТЫ ОРНУКШУДАРЫН ОРГАНИЗАСТААР ТАЛАЗЫБИЛЕ КОМИССИЯДАН

Мөчээн А. А. Пальмбахтың мага-бодун кадагалаан хааржакты бо чылдың октябрь 24-те хөгжүмшин театрының бажыҢынга салган турар, кижилер 11 шактан эгелээш хостуг кирип болурун комиссия дыҢнадып тур.

Мөчээн кижиниҢ мага-бодун орнукшудары-биле октябрьниҢ 24-те 3 шакта алгаш чорудар.

КИНОТЕАТРЛАРГА

БӨГҮН

«НАЙЫРАЛ»: «Дээр кыйгырып тур» 10, 12, «Чүс чылдың чажыттары» 2, «Кара думаалай» 4, 6, 8, 10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Кайгамчык чараш Василиса» 10, «Бирги шенелде» (1-ги сериязы) 11.15, 1.15, «Сорванец» 3.15, 5.15, «Мени мана» 7.15, 9.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: Уругларга программалар 10, «Хемде оттар» 2.30, Дөртен тос хонук» 4.30, «Ынакшыл болгаш мода» 6.30 8.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Екатерина Воронина» 3.15, 7.15, «Сентименталдыг тоожу» 5.15, 9.15 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРИЗИ: Кызыл Шетинкин — Кравченко кудумчуу, бажын № 3. Телефоннары: РедакторнуҢ 24 — 63, редакторнуҢ ораланчыларынын 35 — 24, 25 — 38, идеология киргизиниҢ 37 — 13; харыысалгалыг секретарынын 23 — 35, хөөн ажыл-агый бүдүүлгезиниҢ болгаш партийжи амыдырал киргизиниҢ 25—38, 23 — 54, улетпүр бүдүүлгезиниҢ болгаш партийжи амыдырал киргизиниҢ 22 — 64, чагаа ажылчын болгаш хөөн корреспондентилер база совет тургузуг болгаш амыдырал киргистериниҢ 21 — 27, иштики информация киргизиниҢ 20—60, бухгалтериянын 31 — 75, корректорларнын 21 — 47, солун келбейн барганда 32 — 75 телефонче долгаар.

ТС—01449. Культура министерствозунуҢ типографиязы